

NOTE DE CURS

Sistemul bancar este ansamblul instituțiilor bancare dintr-o țară sau un grup de țări (cum este sistemul bancar al UE) și care funcționează în mod unitar. Acesta este format din cadrul instituțional și cadrul legal (juridic).

INSTITUȚIILE DE CREDIT

Bănci universale – definite ca IC pe acțiuni cu vocație universală în privința activităților pe care le pot derula în cadrul sistemului bancar; vocația universală se se înțelege în limita autorizărilor specifice pe care le poate acorda BNR în fiecare caz în parte;

Bănci specializate care pot îmbrăca mai multe forme organizatorice și funcționale și anume: bănci de economisire creditare și bănci ipotecare.

Bănci de economisire și creditare (cunoscute ca BpL - banca pentru locuințe) au ca activitate de bază colectarea de depozite sub formă de economii și plasarea acestora sub formă de credite către clienții deponenți pentru construirea, cumpărarea, modernizarea, extinderea, consolidarea sau reabilitarea locuințelor. Deasemenea se pot cumpăra de terenuri intravilane sau drepturi de concesiune asupra acestora pentru construirea de imobile cu destinație preponderent locativă și nelocativă dacă acestea din urmă deservesc spațiile locative (în anumite procente); viabilizarea unor terenuri intravilane cu scopul promovării construcției de locuințe; construirea de spații comerciale, industriale și social-culturale, dacă acestea sunt legate de construcția de locuințe sau dacă acestea contribuie, prin amplasarea lor în zonele de locuit, la aprovizionarea acestora sau la satisfacerea nevoilor de ordin social-cultural; Reprezintă o pârghie de stimulare a dezvoltării sectorului construcțiilor rezidențiale, ca urmare a faptului că guvernul acordă prime clienților în anumite condiții stipulate în OUG 99/2006 (art. 311).

Bănci de credit ipotecar sunt IC care au ca activitate de bază acordarea de credite ipotecare pe baza atragerii de resurse financiare de la public prin emisiunea de instrumente ipotecare. Pot derula și activitățile enumerate mai jos (vezi OUG 99/2006), exceptând atragerea de depozite.

Alte instituții de credit specializate cum sunt Cooperativele de Credit și Casele Centrale, precum și instituțiile emitente de monedă electronică.

Organizații cooperatiste de credit (cunoscută sub denumirea de cooperative de credit) sunt asociații autonome și voluntare de persoane fizice (minimum 1.000) având obiective comune economice, sociale și culturale, funcționând pe principiul întraajutorării membrilor cooperatori. Părțile sociale sunt indivizibile și nu sunt titluri negociabile și nici titluri de datorie (nu se pot gaja). Cooperativele de credit **sunt obligate prin lege** să se asocieze asocia într-o organizație numită *Casa Centrală*. Casa Centrală a cooperativelor de credit este o asocieră de cooperative de credit, cu rol de supraveghere și control administrativ, tehnic și financiar. Casa centrală are rolul de a promova interesele cooperativelor de credit afiliate. Cooperativele de credit pot atrage depozite sau alte fonduri rambursabile de la membri acestora, de la alte persoane fizice și juridice, care au reședința, locul de muncă, sau sediul social în raza teritorială de operare a cooperativei de credit. Cooperativele de credit pot să acorde credite: (a) cu prioritate membrilor acestora, (b) persoanelor fizice, persoanelor juridice ori altor entități fără personalitate juridică (în limita a maximum 25% din active), (c) în numele și în contul statului cu scopul finanțării unor proiecte de dezvoltare/reabilitare a activităților economice și sociale în raza teritorială de operare a cooperativei de credit. Acestea se pot finanța din împrumuturi inter-cooperatiste sau de la alte instituții de credit și nu pot emite instrumente de datorie sub formă de obligațiuni.

Instituții emitente de monedă electronică sunt entități pe acțiuni, având ca obiectiv de activitate emiterea de monedă electronică și oferire de servicii financiare și nefinanciare conexe emiterii de monedă electronică. Aceste servicii sunt administrarea monedei electronice și desfășurarea unor operațiuni și funcții conexe legate de emiterea de moneda electronică, emiterea și administrarea altor mijloace de plată, fără ca prin intermediul acestora să se realizeze vreo operațiune de creditare. Funcțiile conexe se referă la servicii de stocare a informațiilor pe suport electronic în numele unor instituții publice sau al altor entități. Finanțarea acestora se poate face prin atragere de fonduri, dar **nu** sub formă de depozite sau fonduri rambursabile (de la public), cu condiția transformării acestora imediat în monedă electronică. Moneda electronică se poate transforma în monedă legală sau de cont la valoarea egală cu cea din sold, iar comisioanele nu trebuie să depășească nivelul strict necesar efectuării respectivei răscumpărări (transformarea din monedă electronică în monedă legală sau de cont). Instituțiile acestea pot fi parte a băncilor, care oferă serviciile anterior prezentate.

Ordonanță a de urgență nr. 99/2006 (care ține actualmente loc de lege bancară) utilizează termenul de **instituție de credit** și preia definiția din directiva UE, precizând că în limita autorizărilor acordate, entitățile respective pot derula următoarele activități¹:

- a) atragere de depozite și de alte fonduri rambursabile;
- b) acordare de credite, incluzând printre altele: credite de consum, credite ipotecare, factoring cu sau fără regres, finanțarea tranzacțiilor comerciale, inclusiv forfetare;
- c) leasing financiar;
- d) operațiuni de plăți;
- e) emitere și administrare de mijloace de plată, cum ar fi: carduri de credit, cecuri de călătorie și alte asemenea, inclusiv emitere de monedă electronică;
- f) emitere de garanții și asumare de angajamente;
- g) tranzacționare în cont propriu și/sau pe contul clienților, în condițiile legii, cu:
 - 1. instrumente ale pieței monetare, cum ar fi: cecuri, cambii, bilete la ordin, certificate de depozit;
 - 2. valută;
 - 3. contracte futures și opțiuni (options) financiare;
 - 4. instrumente având la bază cursul de schimb și rata dobânzii;
 - 5. valori mobiliare și alte instrumente financiare transferabile;
- h) participare la emisiunea de valori mobiliare și alte instrumente financiare, prin subscrierea și plasamentul acestora ori prin plasament și prestarea de servicii legate de astfel de emisiuni;
- i) servicii de consultanță cu privire la structura capitalului, strategia de afaceri și alte aspecte legate de afaceri comerciale, servicii legate de fuziuni și achiziții și prestarea altor servicii de consultanță;
- j) administrare de portofolii și consultanță legată de aceasta;
- k) custodie și administrare de instrumente financiare;
- l) intermediere pe piața interbancară;
- m) prestare de servicii privind furnizarea de date și referințe în domeniul creditării;
- n) închiriere de casete de siguranță;
- o) operațiuni cu metale și pietre prețioase și obiecte confecționate din acestea;
- p) dobândirea de participații la capitalul altor entități;

¹ OUG 99/2006 (Ordonanță a de Urgență nr. 99 din 6 decembrie 2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului)

r) orice alte activitati sau servicii, în măsura în care acestea se circumscriu domeniului financiar, cu respectarea prevederilor *legale speciale* care reglementează respectivele activități, dacă este cazul.

Instituțiile de credit **nu** li se permit următoarele operațiuni:

- gajarea propriilor active în contul datoriilor băncii;
- acordarea de credite garantate cu titluri emise de ele însele sau de o entitate aparținând grupului;
- atragerea sub orice formă de resurse financiare rambursabile dacă se afla în stare de insolvență.

Instituțiile de credit pot desfășura și alte activități, permise potrivit autorizației acordate de Banca Natională a României, după cum urmează:

- operațiuni ne-financiare în mandat sau de comision, în special pe contul altor entități din cadrul grupului din care face parte instituția de credit;
- operațiuni de administrare a patrimoniului constând din bunuri mobile și/sau imobile aflate în proprietatea acestora, dar neafectate desfășurării activităților financiare;
- prestarea de servicii clienților proprii care, deși nu sunt conexe activităților desfășurate, reprezintă o prelungire a operațiunilor bancare.

În sens larg instituțiile de credit sunt intermediari financiari care colectează resursele disponibile pe piață (unele în anumite limite și condiții) și, cu anumite excepții, le utilizează pentru acordarea de împrumuturi pe principiul "depozitele mici finanțează creditele mari". Există o mare varietate de contexte în care instituțiile financiare își desfășoară activitatea și modalitatea de reglementare a pieței s-a modificat de-a lungul timpului.

De asemenea băncile au evoluat și în sens de *specializare* și în sens de *universalitate*, în funcție de politicile de reglementare sau dereglementare. Actualmente predomină viziunea compartimentării pieței, fiecare tip de entitate financiară fiind reglementată de legi specifice. Cu toate acestea majoritatea marilor instituțiilor financiare sunt de fapt grupuri (holdinguri) oferind servicii de *bancassurance* și *leasing*. Ca urmare a practicii și a legislației din majoritatea țărilor cea mai larg răspândită este banca comercială universală, deoarece aceasta **maximizează utilitatea**.

Din toate activitățile bancare, cele mai importante la nivel *microeconomic* (banca) și *macroeconomic* (sistemul economic și financiar) sunt:

1. Atragerea de depozite

2. Acordarea de împrumuturi – pe baza resurselor atrase și prin procesul de creație monetară
3. Transferul fondurilor

Pe piețele financiare operează și alte entități în afara instituțiilor de credit, din categoria *instituțiilor financiare-nebancare*:

- Societățile de asigurare-reasigurare
- Fondurile mutuale închise și deschise (inclusiv fondurile de pensii) – care sunt administrate de instituții specializate, resursele colectate fiind plasate pe piața monetară și de capital.
- Societățile de leasing financiar

Structura organizatorică a băncilor comerciale

Banca este persoană juridică română sau străină licențiată de BNR. Există mai multe motive pentru care instituțiile de credit trebuie să obțină o licență de funcționare de la autoritatea monetară țării pe teritoriul căreia operează și anume:

- instituțiile de credit sunt supravegheate de băncile centrale;
- instituțiile de credit oferă **servicii publice** iar unele categorii de instituții de credit (cooperativele de credit) își derulează anumite operațiuni, ca cele din grupul serviciilor de plăți, prin intermediul băncilor (de exemplu în țara noastră nu au acces direct la unicul operator de servicii de transfer de fonduri și anume TransFonD);
- instituțiile de credit gestionează resurse monetare importante și ar fi un mediu ideal de ascundere a banilor murdari și ar putea favoriza finanțarea terorismului. De aceea există prevederi care cer ca acțiunile să fie cunoscute și cu reputație iar sursele de proveniență a capitalurilor să fie licite și orice operațiune suspectă trebuie raportată (oficiului național contra spălării banilor).
- încredințând avuturile lor instituțiilor de credit, acestea au nevoie de reputație iar procesul de acordare a licenței de funcționare, posibilitatea suspendării acesteia și supravegherea conferă credibilitate.

Instituțiile de credit o dată ce primesc licență sunt înscrise într-un Registru care poate fi consultat pe site-ul BNR (bnr.ro). În acest document se păstrează toată evoluția unei instituții de credit (falimente, retrageri de licențe, schimbări de nume, fuziuni etc.).

Alte tipuri de instituții financiare bancare și nebancare

În decursul timpului sistemele bancare au funcționat în contexte diferite ceea ce a dus la o compartimentare sau o consolidare a operațiunilor bancare. În special în țările anglo-saxone specializarea băncilor a fost o caracteristică importantă a sistemelor lor bancare. Mai jos sunt enumerate câteva tipuri de bănci existente în alte sisteme bancare din lume. Ca urmare a unor diferențieri în denumire, operațiuni etc., caracteristicile lor sunt preluate din **Banking Terminology**, editată de American Bankers Association.

Băncile de investiții (specifice SUA) sunt specializate în consultanță a acordată companiilor pentru a obține diferite tipuri de finanțări, acționând ca subscriitor, inclusiv pentru agențiile guvernamentale. Deasemenea participă la fuziuni și achiziții, gestionează fonduri, acordă consultanță și oferă servicii de custodie. Nu pot oferi credite și serviciile aferente acestora, așa cum fac băncile comerciale.

Merchant Banks sunt definite ca forma europeană de funcționare a unei bănci de investiții, fiind specifice Marii Britanii. Cea mai cunoscută a fost **Barings**, care a pornit de la o companie comercială din domeniul importului-exportului de bunuri și a intrat în domeniul financiar.

În legislația UE (și implicit cea românească) termenul de *bancă* nu poate fi purtat de băncile de investiții definite ca mai sus.

Thrift Institutions este denumirea în spațiul SUA pentru organizații care acceptă depozite și acordă cu precădere credite ipotecare, din această categorie făcând parte bănci de economii (**Savings Banks**), **Saving and Loan Association** și uniunile de credit (**Credit Union**).

Denumirea de **Building societies** este specifică Marii Britanii și reprezintă *asociații de economii și credit*, numite **Savings and Loan Association** în USA și **Bausparkassen** în Germania. Aceste instituții au rolul de a mobiliza depozite și alte tipuri de fonduri și de a acorda cu precădere credite ipotecare pentru construcții rezidențiale. În diferite legislații se pot constitui fie sub formă de societate pe acțiuni fie fonduri mutuale.

Sistemul bancar francez este oarecum deosebit de cel american și britanic, în special prin interferența puternică a statului, care a aplicat în anii '80 un program intens de naționalizare a băncilor, la care a renunțat începând din 1990. În Franța predomină instituțiile cooperatiste și mutuale, deținute cu precădere de deponenți (asemănătoare cu

Cooperativele de Credit de la noi) și care sunt și puternice instituții de lobby. Cele mai cunoscute sunt Credit Agricole (locul 1) și Credit Mutuel (locul 4).

În România după 1990, băncile care s-au dezvoltat din cele cinci instituții existente² sunt bănci universale și doar o dată cu stimularea construcției de locuințe de către guvern și-au constituit bănci de economisire și creditare (de exemplu BCR - Banca pentru Locuințe – BpL), după modelul german. Acestea au prins foarte bine cu mult timp în urmă în Ungaria, Cehia și Slovacia.

Sistemul bancar a înregistrat și falimente, cele mai notabile fiind Dacia Felix, Credit Bank, Columna, Albina, Bankcoop, Banca Turco-Română și altele). Banca Agricolă a evitat falimentul fiind cumpărată de Raiffeissen, iar BRCE (denumită după 90 Bancorex) de către BCR.

Băncile Populare s-au dezvoltat ca urmare a vidului legislativ referitor la reglementarea numelui care poate apărea în denumirea unei instituții financiare. În fapt erau asemănătoare unor organizații cooperatiste din domeniul financiar (colectau depozite și acordau credite). Unele au dat faliment, altele au fuzionat. O dată cu alinierea la directivele UE în domeniul financiar-bancar, aceste entități sunt parte a instituțiilor de credit (Cooperative de credit), intră sub supravegherea BNR, funcționează pe baza reglementărilor în domeniu și fac parte din sistemele de garantare.

PRINCIPALELE OPERAȚIUNI BANCARE

Tranzacțiile bancare se desfășoară pe două planuri:

- în numele clienților;
- în numele propriu al băncii.

Această separare reflectă faptul că operațiunile sunt reglementate și înregistrate diferit.

Clientela bancară este structurată în trei categorii:

- Clienți "bănci și instituții financiare" (se regăsesc în Clasa 1 din planul de conturi);
- Clienți "persoane juridice nebancare" (se regăsesc în Clasa 2 din planul de conturi);
- Clienți "persoane fizice" (se regăsesc în Clasa 2 din planul de conturi);

Această separare este justificată de faptul că produsele/serviciile bancare au caracteristici diferite în funcție de tipul de client, deoarece nivelul riscurilor și implicațiile operațiunilor

² Banca Agricolă, Banca Română de Comerț Exterior (BRCE), Banca de Investiții, CEC și partea operativă din BNR

bancare sunt diferite. Ca urmare reglementările referitoare la persoanele juridice sunt mai stricte, acestea trebuind să dovedească prin documente faptul că sunt entități legal constituite. În cazul persoanelor fizice documentul de identitate este suficient. În plus **retailul bancar** implică tranzacții numeroase de valori relativ mici, analize specifice și personal mai numeros. Relația dintre bancă și clientul din orice categorie poate fi coordonată prin (1) legi specifice (legea bancară, reglementări privind protecția consumatorului și similare) și prin (2) conduita bancară, parte a eticii bancare.

Clienții persoane juridice (nebancare) trebuie să fie constituite conform legilor în vigoare și să prezinte băncii setul de documente necesar înainte ca să se stabilească o relație de afaceri între cele două părți. Această relație se materializează inițial prin deschiderea unui cont curent. Prin intermediul acestuia se realizează operațiunile de plăți și încasări și toată gama de operațiuni de creditare.

Documentele și informațiile necesare deschiderii unui cont curent cuprind următoarele:

- actul de constituire, codul fiscal, amprenta ștampilei;
- tipul de activitate, valoarea capitalului, acționariatul;
- specimenele de semnături ale persoanelor care reprezintă firma în relațiile cu banca, etc.

Comercianții persoane fizice (asociațiile familiale, meseriașii, liber profesioniștii) reprezintă o subcategorie de clienți ai băncilor și din punctul de vedere al caracteristicilor operațiunilor bancare se aseamănă în unele privințe cu persoanele fizice în alte privințe cu persoanele juridice.

Operațiunile specifice **clienților persoane fizice** (numai persoanele majore pot intra direct în relație cu o bancă) intră în categoria de **retail bancar** iar informațiile necesare solicitate de bancă sunt datele din actul de identitate (nume, adresă și codul numeric personal). Titularul de cont poate desemna o altă persoană care să fie împuternicită a derula operațiuni cu banca.

Operațiunile cu **clienții bancari** au caracteristici aparte, chiar dacă relațiile de bază sunt de plasare și respectiv atragere de depozite. Tot aici intră și operațiunile derulate între banca comercială și banca centrală.

DESCHIDEREA DE CONTURI ȘI OPERAȚIUNI ÎN CONTURI

Conturile curente

Conturile curente (depozitele în cont curent) sunt sume depuse periodic ca urmare a unor operațiuni curente: plata/încasarea salariilor, a facturilor etc. Banii pot fi retrași oricând iar soldul contului poate fi **debitor** sau **creditor**. Prin intermediul conturilor curente băncile își structurează pachete de produse și servicii oferite clienței – persoane fizice sau juridice. De exemplu BCR Erste Bank a fost una dintre primele bănci care a lansat **Basic** și **Plus** - pachetul de cont curent. La baza lui stă un cont curent în lei și un card de debit cu facilitatea de descoperit de cont (overdraft). Serviciile atașate sunt: transferuri automate de sume în contul de economii, servicii de Phone și e-banking, emiterea de carduri suplimentare pentru membri familiei, fără alte costuri..

Depozite la vedere

Depozitele la vedere sunt depozite care pot fi retrase în orice moment fără preaviz sau cu un preaviz foarte scurt (24 de ore) dacă sumele sunt considerabile. Au rolul de acoperire a unor operațiuni pe termene scurte și foarte scurte. Și instituțiile de credit pot deschide la alte bănci astfel de conturi (se vor reflecta în activul bilanțier). Băncile pot prelua astfel de depozite (se vor reflecta în pasivul bilanțier) de la clienți.

Depozite la termen

Depozitele la termen sunt sume blocate pe o durată determinată de timp. Durata respectivă se numește **scadență** și este stabilită contractual. Desființarea înainte de termen înseamnă că dobânda din clauza contractuală va fi diminuată. De regulă în această situație se plătește dobânda la vedere. Termenele variază de la 1 săptămână la 2 ani sau 3 ani sau chiar mai mulți ani. BRD-SG a fost prima bancă din România care a lansat un depozit pe 2 ani. În ceea ce privește depozitele la termen de peste 1 an situația din România se deosebește de cea din țările dezvoltate și chiar față de țările recent intrate în UE și țări ca Serbia, Ucraina și Croația. În acestea din urmă există depozite de peste 24 luni și până la 5 ani, atât pentru persoane fizice cât și pentru persoane juridice. În Austria rata dobânzii la un depozit pe doi ani este de 3% iar pentru trei ani de 3,25%. În Polonia banca locală ce ține de UniCredit oferă acest produs în EUR numai IMM-urilor, pentru persoane fizice depozitele pe termene lungi se pot constitui doar în zloți. Eliminarea în trim. I al 2009 a obligațiilor cu scadență reziduală de peste doi ani din baza de calcul a RMO ar trebui să stimuleze băncile să structureze asemenea produse de economisire, desigur și dacă înclinația spre economisirea pe termen lung s-ar accentua.

Depozite colaterale

Depozitele colaterale sunt sume blocate prin intermediul cărora clienții garantează anumite obligații contractuale față de respectiva bancă sau față de o terță instituție. Depozitul este blocate până în momentul când obligația a fost integral achitată. Există și anumite operațiuni bancare care presupun implicit existența unui depozit colateral cum este cazul deschiderii unui acreditiv documentar.

Certificate de depozit

CertIFICATELE DE DEPOZIT denumire generică pentru o multitudine de instrumente de economisire. Certificatele de economii, certificatele de depozit la vedere, la termen, nominale, cu parolă, cu discount sunt câteva exemple din această categorie. Băncile emit astfel de instrumente, fie sub formă materială fie electronică. Rata dobânzii este fixă până la scadență, se emit într-o gamă relativ largă de cupiuri și scadențe și erau foarte populare pe la mijlocul anilor '90, apoi au cam dispărut – cele nenominale nu puteau face obiectul garanției de către Fondul de Garantare a Depozitelor Bancare, iar fluctuația ratelor dobânzii dezavantajau banca, dacă pe piață era o scădere a ratelor. Avantajul constă și în faptul că se vând *over the counter*, nu necesită operațiuni consumatoare de timp (cum ar fi emiterea de contracte de depozit în 3 exemplare, semnare, depunere de numerar la alt ghișeu, etc.), de regulă nu există comisioane de cumpărare/vânzare, administrare.

Alte tipuri de conturi (ca de exemplu NOW și SUPERNOW) se întâlnesc în SUA sunt conturi care oferă pe lângă serviciul de plată (asemănător unui cont curent) și un nivel mai ridicat al dobânzii (asemănător unui cont de economii pentru persoane). Instrumentul de plată este cecul. Conturile SUPERNOW sunt numai pentru persoane fizice și nu există limitări ale tranzacțiilor în respectivele conturi.

Conturile interbancare

Conturile interbancare sunt conturile prin intermediul cărora se derulează tranzacțiile între băncile comerciale și între acestea și banca centrală. Contul curent la BNR (111 în planul de conturi), **Nostro** (de activ, 121 în planul de conturi) și **Loro** (de pasiv, 122 în planul de conturi) sunt exemple din această categorie. **Nostro** și **Loro** (în unele cărți mai vechi Vostro) se numesc **conturi de corespondent**. Conturile de corespondent sunt specifice și altor instituții financiare-nebancare, fiind vectorul prin care se transferă fondurile rezultate din operațiunile acestor entități cu clientela și cu alte instituții financiare, bancare și nebancare.

Conturile intrabancare

Conturile intrabancare evidențiază fluxurile dintre **sediile bancare**. Sediile bancare sunt sucursalele, agențiile, centrala unei bănci. Mișcarea fondurilor între entitățile unei societăți bancare constituie *operațiuni intrabancare* și se derulează prin conturi speciale. Unele bănci au o bază de date centrală care păstrează toate conturile indiferent de locul fizic unde acestea sunt deschise (Agenția Y din localitatea X). În această situație este RBZ și ca atare nu există operațiuni intrabancare și nici conturi intrabancare.

Conturile curente și de **depozit**, indiferent de tip, sunt purtătoare de dobândă. Pentru contul curent care admite sold debitor și creditor se vor calcula **dobânzi active** și **pasive** în funcție de categoria de sold (debitor sau creditor). Pentru perioada de timp cât contul are sold debitor banca va calcula și încasa dobânda activă iar perioada de timp cât are sold creditor banca va *bonifica* dobânda (va plăti clientului o dobândă numită pasivă). Nivelurile dobânzilor active și pasive diferă în funcție de o multitudine de factori și nu sunt unitare nici la nivelul sistemului bancar, nici la nivelul aceleiași bănci. Dobânda trebuie să reflecte în esență costul banilor. Diferența dintre dobânzile active și pasive poartă denumirea de **marjă de dobândă** sau **spread** (din engleză) sau **ecart** (din franceză).

ALTE MODALITĂȚI DE ATRAGERE A RESURSELOR

Băncile își definesc propriile branduri de instrumente de economisire cât mai atractive. Evoluția bancarizării în România se reflectă și în sofisticarea produselor și serviciilor bancare oferite de bănci. Sofisticarea ar trebui să răspundă în primul rând nevoilor efective ale clienților (nevoi variate, combinate – deci mai sofisticate). Cu cât costurile resurselor cresc pe piața internațională, cu atât crește creativitatea în dezvoltarea de produse de economisire cât mai atractive (așa cum s-a întâmplat după declanșarea crizei de la sfârșitul lui 2008 – când băncile din țara noastră, majoritatea cu capital străin, s-au văzut private de liniile de finanțare de la băncile mamă). În plus se dezvoltă și produse de nișă – având drept țintă anumite grupuri cum sunt pensionarii și studenții, cărora li se asigură bonificații mai mari (vezi și tabelele următoare).

Pentru clienții cu disponibilități substanțiale, instituțiile de credit pot acorda dobânzi diferențiate în funcție de suma implicată. Tabelele de mai jos oferă o imagine a situației în trim. I din 2009.

Sursa **Piața Financiară** – martie 2009

Top 5 depozite pe 3 luni – rate anuale ale dob.			Top 5 depozite pe 6 luni – rate anuale ale dob.		
1. MB	Dep. Clasic	15,5%	1. MB	Depozit Clasic	15,75%
2. RIB	Dep. dob. fixă	15,25%	2. BC	Dep. Pensia Plus	15,35%
	Dep. > 50.000 lei	15,50%			
3. B Cyp	Dep. termen	15-15,5%	3. BC	Dep. Vivat	15,25%
4. BC	Dep Pensia Plus	15%	4. RIB	Dep. dob. fixă	15%
				Dep. > 50.000 lei	15,25%
5. CEB	Dep. Pens.&Stud. cu dob. fixă	15%	5. B Cyp	Dep. termen	14,25-14,75%

MB – Millenium Bank, B. Cyp – Bank of Cyprus, BC – Banca Carpatica, CEB – Credit Europe Bank

Sursa *Piața Financiară* – martie 2009

Top 5 depozite pe 9 luni – rate anuale ale dob.			Top 5 depozite pe 1 an – rate anuale ale dob.		
1. MB	Dep. Clasic	16,00%	1. MB	Depozit Clasic	16,00%
2. BC	Dep. Pensia Plus	15,35%	2. BC	Dep. Pensia Plus	15,50%
3. RIB	Dep. dob. fixă	14,75%	3. GB	Dep. în lei	14,75%
4. LB	Dep pers. fizice	14,00%	4. RIB	Dep. dob. fixă	14,25%
5. IS	Dep. dob fixă	14,00%	5. LB	Dep. pers. fizice	14,00%

MB – Millenium Bank, BC – Banca Carpatica, LB – Libra Bank, IS – Intesa Sanpaolo, GB – Garanti Bank

Depozite cu dobândă progresivă

Structurate pentru a stimula economisirea pe perioade mai lungi, rata dobânzii inițiale este modestă (comparativ cu ratele de pe piață), dar crește de la o perioadă la alta depășind ratele de pe piață pentru depozite pe termene asemănătoare. Băncile își asigură astfel o stabilitate mai mare a resurselor. Clienții însă trebuie să-și calculeze câștigurile efective, deoarece dobânda inițială mai redusă poate anula venitul mai ridicat din dobândă obținut ulterior (când rata dobânzii crește). De exemplu în 2009 Bancpost oferea un astfel de produs în lei Super90 (pe 90 de zile) cu rate anuale ale dobânzii crescătoare lunare de 14%, 15% și 16%. O variantă este cea în care la fiecare reînnoire a depozitului, rata anuală a dobânzii crește. Astfel Banca Carpatica are un depozit pe 1 an (deci termen lung) a cărui rată a dobânzii crește cu 0,1%.

Aproape dispărute la un moment dat dintre produsele bancare, depozitele cu capitalizarea periodică dobânzii au revenit la începutul anului 2009 (o dată cu criza economică). De exemplu BRD oferă un depozit **Progreso** în EUR și USD pe 3 ani cu capitalizarea trimestrială a dobânzii.

Conturile de economii

Dezvoltate în occident ca urmare a concurenței acerbe coroborată cu creșterea gradului de educație economică generală a publicului, conturile de economii au fost importate la noi în esență pentru evitarea impozitului pe dobândă instituit la implementarea impozitului unic (10%, înainte de 1 iul. 2010). Chiar după renunțarea la impozitarea dobânzilor (2009), acest produs bancar se generalizează deoarece răspunde unei nevoi reale a clienților și anume accesul permanent la bani.

Conturile de economii reprezintă o îmbinare între **un cont curent** (operațiuni curente de plăți și încasări și o rată a dobânzii mai mică) și un **depozit la termen** purtător al unei rate superioare de dobândă. Impunerea impozitului pe câștigul din dobânzi diminuează drastic randamentul unui depozit la termen, dar dobânzile din conturile curente nu erau impozitate (în vechiul sistem, actualmente sunt impozitate). Desigur rata dobânzii la contul de economii este sub rata dobânzii la depozitele la termen de pe piață, dar spre deosebire de acestea din urmă, nu există *sumă minimă substanțială* iar *accesul* la fonduri este permanent, fără vreo penalizare. În plus, pentru atragerea unui volum mare de fonduri, băncile acordă dobânzi superioare dacă sumele sunt importante, crescând pe măsura creșterii soldului (în tranșe). Modalitatea de calcul a dobânzii este cea aplicabilă conturilor curente, adică zilnic (la sold) și capitalizată în prima zi lucrătoare a lunii următoare. Dar pot exista și variante cum este la **Atucont** (BRD), unde dobânda se capitalizează trimestrial.

Sursa **Piața Financiară** – martie 2009

Top 5 – conturi de economii lei*			Top 4 – conturi de economii EUR**		
1. RIB	Cont economii	13,5%	1. RIB	Cont economii	5,5%
2. CEB	Cont economii Avantaj	12,50%	2. OTP	Cont economii	5,25%
3. OTP	Cont economii	12,50%	3. BRD	Atucont	5%
4. BRD	Atucont	12%	4. MB	Dep. la vedere	5%
5. MB	Depozit la vedere	12%			

* depunere/tranșă 500 lei; ** depunere/tranșă 100 EUR; CEB – Credit Europe Bank, MB – Millenium Bank

La începutul lui 2009 conturile de economii al RIB și Transilvania aveau o rată de 14,5% dar numai pentru sume peste 1 mil. și respectiv 2,5 mil. lei, deci o clientelă de nișă.

Conturile de economii se pot deschide pentru anumite categorii de clientelă și anume pentru tinerii căsătoriți, studenți și pensionari cărora Libra Bank le bonifică o rată a dobânzii de 13%, fără comisioane de deschidere, retragere și administrare. Volksbank are în portofoliu **Contul Junior** și **Contul Student** cu o rată a dobânzii de 12,5%, fără comisioane. Conturile de economii în EUR au o rată mai mică a dobânzii comparativ cu depozitele la termen (în jur de 7%), dar fluctuația permanentă a cursului le conferă avantaj clienților, care pot arbitra fără costuri pe curs.

CertIFICATELE DE DEPOZIT COMPOZITE

Un instrument interesant de economisire dezvoltat de ALPHA BANK sunt **certificatele de depozit cu cupoane**. Fiecare are cupoane care pot fi răscumpărate oricând (la termen sau cu anticipație). În acest fel capitalul plasat de clienți este văzut ca o sumă de conturi separate – unele la termen (beneficiind de o rată mai mare a dobânzii), altele la vedere. Interesant este faptul că această combinație este flexibilă, nu definită la cumpărarea certificatului. Astfel clienții pot dispune de părți din sumele depuse (*cupoane*), înainte de scadență (fără a fi necesară desființarea depozitului) întocmai ca de banii dintr-un cont curent. Dar sumele pot sta până la scadență, ceea ce mărește randamentul plasamentului. În plus, flexibilitatea se referă și la faptul că la răscumpărarea cuponului clientul poate solicita primirea altei valute decât cea în care s-a cumpărat CD cu cupon, fără a fi nevoie de două tranzacții separate: răscumpărare și apoi schimb valutar.

Produse de economisire compozite (hibride)

Au apărut ca urmare a intensificării competiției pentru resursele disponibile de pe piață, nu numai între bănci, ci și între acestea și IFN-uri, societăți de asigurare, cooperative de credit și bănci populare, fonduri mutuale etc. Acestea sunt compuse dintr-un **depozit bancar** (DB) și o **unitate de fond** (UF). În acest fel se îmbină *siguranța* unui depozit bancar asigurat prin Fondul de Garantare a Depozitelor Bancare și *randamentul superior* dacă riscul este mai mare în cazul unității de fond.

Caracteristicile produselor:

- rata anuală a dobânzii;
- raportul DB/UF – fix sau variabil;
- suma minimă pentru depozit;

- bonificații suplimentare – de exemplu dacă unitățile de fond sunt păstrate până la scadența depozitului;
- fondul care compune partea de unități de fond;

Ultima componentă depinde de banca ofertantă: *Bancpost Active Balanced* (evident Bancpost), *Stabilo* (UniCredit), *BT obligațiuni* și *BT Asset Management* (Transilvania). Ca urmare randamentul investiției depinde de evoluția acestor fonduri.

În funcție de înclinația la risc clientul poate alege gradul său de expunere la risc, adică raportul DB/UF. De exemplu în cazul produsul **Duet** și **Duet Luxemburg** (al UniCredit Bank) plasamentul pe trei luni se împarte în cele două componente 50/50. Ratele dobânzii pentru depozit sunt 15% lei, 10% EUR și 9% USD (mult superioare dobânzilor de pe piață în momentul scrierii lucrării). În cazul produsului **Ronsmart** (BancPost) ratele dobânzii variază de la 12,25% la 13% în funcție de indicatorul DB/UF (între 90% și 50%). Desigur și scadența are o influență asupra randamentelor nominale oferite. Produsul **Activ** (Transilvania Bank) are un indicator 70/30 (pentru o înclinație mai redusă la risc), rata dobânzii fiind de 14% și perioada scurtă (1 lună). Acest tip de plasamente este atractiv când piața de capital este în creștere și fondurile deschise înregistrează randamente crescătoare sau în cel mai rău caz constante. În plus și dobânzile la depozitele la termen clasice să fie relativ scăzute pentru stimularea unor plasamente alternative. Aceste produse se adresează unor clienți sofisticati, care își pot evalua randamentele, analizând variante alternative de plasamente și scenarii de evoluție. În perioada actuală evoluția nefavorabilă a fondurilor și creșterea ratelor dobânzii la depozitele clasice le reduce atractivitatea, ținta ar putea fi jucătorii pe piața de capital și care prin asemenea investiții și-ar reduce riscul.

Operațiuni bancare internaționale

Operațiunile bancare internaționale sunt reflectarea la nivel bancar a fluxurilor monetare generate de fluxurile materiale implicate în comerțul internațional. De asemenea fluxurile de capital care circulă la nivel mondial intră în circuitele bancare ale diferitelor țări. Desigur există și fluxuri financiare care nu au legătură cu comerțul internațional sau cu mișcarea capitalurilor. Băncile reprezintă verigile prin care se realizează plățile și încasările externe, în calitatea lor de *instituții de încredere*. O bancă dintr-o țară stabilește relații cu una sau mai multe bănci din alte țări, acestea numindu-se **bănci de corespondent**.

Relațiile de corespondent acoperă o gamă largă de servicii pe care o bancă le oferă altor bănci pe bază de reciprocitate.

Mijlocul prin care se transferă fondurile este reprezentat de **conturile de corespondent** (conturi reciproce în cadrul băncilor de corespondent).

Contul **Nostro** – (cont de activ) reprezintă contul unei bănci A deschis în evidențele băncii B (contul nostru la o altă bancă). Valuta acestui cont este moneda de bază sau națională a țării unde se află banca B. De exemplu, o bancă A din România care are relații de corespondent cu Banca B din UK și cu Banca C din Franța va avea în evidențele acestor două bănci străine două conturi **Nostro**; unul la Banca B în moneda națională GBP și unul la Banca C în moneda de bază EUR. Uniunea monetară europeană a simplificat și pentru țara noastră sistemul de conturi de corespondent.

Contul **Loro** – (cont de pasiv) reprezintă contul unei bănci din străinătate în evidența contabilă a băncii românești. De exemplu, dacă banca A din România are relații cu Banca B din UK și cu Banca C din Franța, în contabilitatea Băncii A se vor găsi două conturi Loro (ale lor) unul al Băncii B și cel de-al doilea al Băncii C, ambele denumite în lei. Pentru băncile B și C aceste conturi sunt **Nostro**.

Operațiunile de transfer de fonduri sunt **servicii cu valoare** adăugată realizate de bănci și pentru care percep comisioane. Nivelul comisioanelor depinde de mai mulți factori:

- cine plătește comisionul (numai beneficiarul, numai plătitorul, ambii);
- nivelul comisioanelor din țara sau zona geografică respectivă;
- mărimea sumei;
- tipul de instrument/tehnică utilizat (OP, acreditiv etc.);
- tipul de transfer care conferă un nivel mai mare sau mai mic de securitate și viteze diferite.

DECONTĂRILE INTERNAȚIONALE

Sistemul de plăți și compensări specific unei țări este diferit de mecanismele decontărilor internaționale.

Fiecare țară își are propriile sisteme de plăți și compensări cu particularități specifice în funcție de tradiție, informatizare, gradul de liberalizare economică etc. La nivel internațional sistemele respective sunt mai complexe din următoarele cauze:

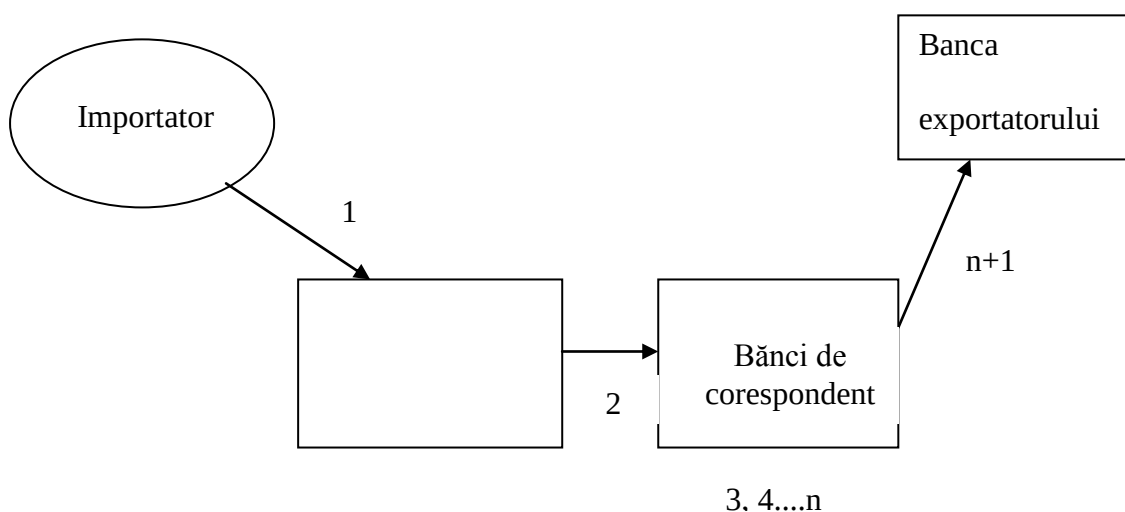
- sunt implicate mai multe contrapartide (părți);
- sunt implicate transferuri în mai multe valute;

- operațiunile de transfer se desfășoară sub jurisdicții diferite;
- operațiunile de transfer se desfășoară între mai multe sisteme de plăți naționale;
- există mai multe fuse orare pe parcursul cărora se desfășoară transferul de fonduri;

Existența mai multor bănci între care circulă fondurile este justificată de faptul că banca importatorului și/sau a exportatorului pot avea relații de corespondent cu terțe bănci, ceea ce mărește **timpul** și **numărul efectiv** de transferuri între diferitele conturi, fondurile tranzitând și conturile de corespondent ale băncilor aflate în relația de corespondent cu banca plăitoare și/sau beneficiară. Ca urmare a acestor proceduri complexe apar **riscuri**

Relațiile economice internaționale generează (1) *fluxuri materiale* și (2) *fluxuri financiare*. Operațiunile de plăți nu se decontează imediat, deoarece în majoritatea țărilor băncilor li se calculează la sfârșitul zilei bancare așa-numita **poziție netă**, care poate fi debitoare sau creditoare. În cazul efectuării unei plăți în favoarea unui exportator, banca importatorului trebuie să facă o plată către banca exportatorului, ce aparține altui sistem de plăți. În plus pe lângă cele 2 bănci (ale importatorului și exportatorului) pot apărea băncile de corepondent, ceea ce mărește timpul și numărul efectiv de transferuri ce au loc. Din cauza acestor proceduri complexe apar **riscuri aferente specifice**:

- Riscul de decontare
- Riscul de jurisdicție
- Riscul de custodie
- Riscul de întârziere în execuție
- Riscul apariției unei erori

Adoptarea și în țara noastră a codificării conturilor curente în conformitate cu practica internațională (**IBAN** – International Banking Accounting Number) reduce posibilitatea transmiterii unor erori, mai ales în ceea ce privește țara și banca.

SISTEME DE DECONTARE INTERNAȚIONALE

De regulă sistemele naționale de decontare sunt pe **baze nete** (**NEOD** - net end of the day), dar există și cazuri în care anumite categorii de plăți (când este vorba de sume foarte mari) se derulează individual – **decontare brută în timp real** (**RTGS** - Real Time Gross Settlement). Sistemele NEOD sunt eficiente în cazul (1) unui număr mare de transferuri (2) între un număr relativ limitat de instituții financiare, (3) sumele implicate în fiecare tranzacție fiind relativ mici. Ca urmare a *comasării* operațiunilor costul per fiecare transfer se reduce, se utilizează sistemul în pachete (raționalizându-se activitățile aferente compensării și decontării) iar nivelul de lichiditate utilizat pentru activitatea de decontare este mai redus. În cazul sistemelor internaționale de tip NEOD există și dezavantaje cum sunt:

- beneficiarul fondurilor le poate primi cu întârziere ca urmare a faptului că pozițiile se calculează la anumite intervale de timp;
- detectarea eventualelor erori se face cu întârziere, ceea ce bulversează mecanismul.

Sistemele RTGS sunt mai **eficiente** când sunt (1) implicate sume foarte mari, (2) numărul de tranzacții este limitat iar (3) numărul băncilor participante este mai redus. Desigur (a) costul tranzacțiilor este mai ridicat, (b) fondurile se transferă pe parcursul întregii zile iar (c) erorile sunt identificate în timp real și ca atare nu se propagă, ceea ce înseamnă o funcționare mai bună a întregului sistem. În plus nivelul de lichiditate necesar finanțării acestor decontări este mult mai ridicat decât în cazul sistemului NEOD.

SWIFT – (Society for **W**orldwide **I**nterbank **F**inancial **T**elecommunication). Este operațional din 1977 fiind actualmente un *sistem global* (peste 6.700 de instituții financiare din 189 de țări), *informatizat* și *foarte sigur*, beneficiind de toate cuceririle tehnicilor IT din ultimile decenii, inclusiv securitatea transferurilor. În zona EURO SWIFT funcționează în timp real, conectând băncile centrale ale țărilor membre acestei zone. Prin SWIFT se decontează nu numai fondurile aferente operațiunilor comerciale internaționale, dar și cele rezultate din operațiunile de pe piețele de capital (cu titluri primare și derivate). Rețeaua SWIFT este o *rețea proprietară* (nu o **rețea publică** cum este Internet-ul) cu sediul administrativ la Bruxelles. Din punct de vedere tehnic rețeaua SWIFT este organizată pe trei niveluri: **centrele**

de comutare, concentratoarele naționale și sistemele de computere cu rol de supraveghere a **terminalelor specializate**

www.swift.com/general/pages/history.html

Avantajele rețelei SWIFT:

- a) **Siguranța** – toate părțile implicate în introducerea, prelucrarea și transmiterea informațiilor sunt echipate cu programe de detectare și corectare a erorilor; toate mesajele sunt codificate la emitere și autentificate la recepție; toți emitenții (instituțiile financiare membre) sunt verificate printr-o cheie de control; standardizarea înaltă a mesajelor elimină ambiguitățile.
- b) **Rapiditatea** – mesajele după verificare și plasare în coada de plecare sunt transmise instantaneu (în timp real). Intervalele de așteptare la recepție depind de fusul orar.
- c) **Costurile** sunt acceptabile și diferențiate în funcție de anumite caracteristici cum sunt prioritatea, caracterul dublu al transmiterii unui mesaj pentru confirmarea imediată. În plus față de aceste costuri per transmisie fiecare bancă are costuri aferente conectării la rețeaua SWIFT și costuri proprii de operare.
- d) **Fiabilitate** 24 de ore din 24 7 zile din 7.

SISTEMUL TARGET

(TransEuropean Automated Real Time Gross Settlement Express Transfer)

www.ecb.int - secțiunea TARGET

Este sistemul de decontare **bază brută în timp real** (după cum se observă din denumire) al spațiului euro și cuprinde într-un tot integrat sistemele naționale de tip RTGS ale celor 15 state membre. La acest sistem se vor putea conecta și alte sisteme pe bază brută din afara spațiului monedei unice, când vor prelucra transferuri în EUR. În spațiul euro există Sistemul Băncilor Centrale Europene (ECBS – European Central Banks System). Este funcțional din 4 ian. 1999 și are circa 30.000 de instituții financiare utilizatoare din UE.

SISTEMUL EBA – Euro Banking Association

EBA este un sistem concurent al TARGET, de tip NEOD, moștenit de pe vremea utilizării ECU. Este potrivit transferurilor de valori mai reduse și mai puțin urgente.

EVOLUȚIILE VIITOARE ALE SISTEMELOR DE DECONTĂRI EUROPENE

Tendențele viitoare vor avea următoarele coordonate:

Îmbunătățirea modelului de bănci de corespondent. Introducerea EUR înseamnă că băncile dintr-o țară dețin active monetare denominate în EURO atât în țară cât și în străinătate. Indiferent de locul geografic, acestea sunt considerate de ECBS și de sistemul Băncilor Centrale Naționale (NCB) ca *active interne cu scop de rezervă* și deci sunt transformabile/convertibile ca și activele interne tradiționale. Ca urmare băncile centrale îndeplinesc automat rolul de corespondent bancar în țara unde există fizic activele respective, deținute de o bancă comercială. A rezultat un **Model al Băncilor Centrale Corespondente** (Correspondent Central Banking Model – CCBM). Avantajele unui astfel de sistem în care corespondenții bancari sunt băncile centrale sunt:

- riscul de decontare redus deoarece NCB garantează pentru băncile de corespondent
- riscul de jurisdicție este eliminat
- riscul apariției de erori se diminuează ca urmare a dispariției transferurilor intermediare între băncile de corespondent
- riscul de custodie este eliminat ca urmare a sistemului de garanții specific ECBS
- timpul de transfer se reduce

Diminuarea riscurilor în cazul transferurilor valutare.

Decontările la nivel multinațional rezultate din tranzacțiile cu titluri financiare. Spațiul monedei unice fluidizează transferul liber al titlurilor financiare și acest lucru se regăsește într-o instituție la nivel european numită *European Central Securities Depositories Association* (ECSDA) și reunește instituțiile naționale cu atribuții în domeniul decontărilor rezultate din tranzacționarea valorilor mobiliare.

TRANSFERUL ELECTRONIC AL FONDURILOR

În sistemul bancar, unul dintre primii utilizatori ai IT&C, se ridică două probleme care trebuie rezolvate:

1. Sistemele computerizate trebuie să rezolve probleme legate de contabilizarea tranzacțiilor, deoarece activitatea bancară se caracterizează printr-un număr enorm de tranzacții, fiecare operațiune bancară se descompune în mai multe suboperațiuni care trebuie riguros și complet. Contabilitatea manuală este de neimaginat.

2. Sistemele computerizate au fost introduse inițial și ca mijloace de automatizare totală sau parțială a procesării tranzacțiilor, în special acele operațiuni legate de compensarea cecurilor (enorm de multe operațiuni dar cu sume relativ mici)

Scopul **esențial și actual** al IT&C este de a permite băncilor să opereze **eficient** astfel încât volumul uriaș să nu depășească posibilitățile sistemului bancar și al fiecărei bănci.

Un scop **secundar** care decurge este îmbunătățirea serviciilor oferite clienței. Băncile pot dispune de o interfață rapidă cu clientul, ceea ce permite creșterea vitezei tranzacțiilor fără suplimentarea forței de muncă și a spațiilor necesare.

Investițiile în IT&C diferențiază produsele și serviciile bancare oferite. Deoarece acestea sunt foarte costisitoare în practica bancară se observă două abordări:

- contractarea unor firme specializate care oferă servicii hard, soft și telecomunicații mai multor instituții financiare.
- dezvoltarea propriilor sisteme interne cu sau fără aportul firmelor specializate.

Deoarece tranzacțiile bancare înseamnă și desfășurarea unor operațiuni între 2 sau mai multe bănci s-a ivit necesitatea standardizării anumitor prelucrări, ceea ce permite interconectări între clienți și bănci, pe de o parte, și între bănci pe de altă parte.

Cele mai cunoscute sisteme electronice utilizate de bănci sunt SWIFT, TARGET, sistemele EFTPOS (Electronic Fund Transfer of Point of Sale – transferul electronic la punctele de vânzare), ATM-urile, e și home –banking-ul.

SISTEMELE EFTPOS

Sunt specifice operațiunilor legate de cardurile de debit. Comercianții au instalate niște dispozitive numite generic POS. Aceste sisteme impun standardizarea, deoarece pe piață există o multitudine de brand-uri de carduri, emise de diferite bănci și instituții financiare.

SISTEMELE ATM

S-au dezvoltat plecându-se de la distribuitorii de numerar (Cash Dispenser) (un dispozitiv inițial electromecanic) și s-a ajuns la sistemele actuale care dispun de o paletă largă de funcții (banca ING le numește **Multimat** – de la bancomat cu funcții multiple). Avantajul ATM-urilor este că operațiunile cele mai numeroase și care implică sume relativ mici, dar care sunt purtătoare ale unor costuri ridicate, au fost scoase "în afara" băncii, atât ca spațiu, cât și ca

orar de funcționare (24/24, 7/7). Locurile de dispunere a lor înseamnă prezența băncii cu costuri reduse.

Serviciile bancare de tip e/home-banking

Sunt considerate o alternativă directă de realizare a operațiunilor bancare de plăți/încasări/emitere de extrase de cont și alte tipuri de tranzacții. Desigur este necesar transferul instrucțiunilor de plată pe suport hârtie în instrucțiuni de plată electronice și trebuie să existe sisteme de securitate adecvate. În plus din punct de vedere juridic trebuie să se accepte *semnătura electronică*.

Consultați site-ul www.sfnb.com - prima bancă pe Internet (Security First Network Bank).

Alte sisteme electronice de plăți sunt așa-numitele sisteme automate de decontare și compensare (Automated Clearing System – ACS) din care amintim: **BACS** (Bankers Automated Clearing System - Marea Britanie) și **ACH** (Automated Clearing House - SUA). Caracteristicile ACS sunt: (a) procesează numai tranzacții în moneda internă, (b) procesează plăți numeroase de volume relativ mici (eficiente pentru retailul bancar), (c) sunt sisteme NEOD, (d) instrucțiunea de plată este introdusă în sistem de plătitor (ceea ce îl deosebește de sistemul clasic dezvoltat pentru cecuri).

Moneda electronică

Moneda este: mijloc de schimb, mijloc de plată, mijloc de măsurare a valorii economice și activ de rezervă.

Banii încep să se dematerializeze încă din momentul când s-a înlocuit valoarea lor intrinsecă (Au, Ag) cu valoarea simbol. În decursul evoluției banii au îmbrăcat diferite forme:

- **Marfă**
- **Bani cu valoare intrinsecă** (aur, argint)
- **Monedă fiduciară** – cu valoare simbol materializată în bancnote și monezi
- **Moneda de cont** – ca rezultat din practica contabilă a comercianților, unitățile monetare se înregistrează în conturi prin creditarea sau debitarea acestora.
- **Moneda scripturală** (banii de credit) reprezintă avansuri în conturile curente sub formă de credit acordat de băncile comerciale pe baza unor înscrisuri ca efectele comerciale sau a unor contracte (contractul de credit).

- **Moneda electronică** – în care fondurile se transferă electronic între conturile deschise la diferite bănci din diferite țări
- **Moneda virtuală** care circulă pe Internet pentru desfășurarea comerțului electronic (e-commerce) și nu în sistemele bancare

Moneda electronică și cea virtuală sunt *substitute* pentru numerar, dar care nu au toate caracteristicile monedei fiduciare (nu se poate plăti **permanent** și **pretutindeni**, și nu este recunoscută **unanim**). **Unanim**, **permanent** și **pretutindeni** sunt cele trei elemente de bază din definiția monedei ca activ financiar. Apar astfel două consecințe:

- comercianții și persoanele fizice nu sunt obligați să accepte banii electronici ca mijloace de plată (în România în toamna lui 2004 un profesor a câștigat procesul în care cerea școlii să-i dea salariul cash și nu pe card).
- moneda virtuală circulă în afara sistemului bancar deci nu este garantată de stat, ci de emitenții cardurilor sau serviciilor de plată electronică prin Internet, fiind o **alternativă** a numerarului nu un **înlocuitor**.

SERVICII BANCARE ELECTRONICE

1. Introducere

Serviciile bancare la distanță (Remote Banking), realizate pe cale electronică (e-banking), au început să se dezvolte începând cu anul 1995, an în care banca americană **Prezidențial Bank** din Mariland a lansat primele servicii bancare prin Internet. La jumătatea anului 2004, peste 17% dintre americani utilizau serviciile bancare electronice (e-banking). În prezent, serviciile bancare electronice sunt folosite, în special, de europeni: 48 de milioane de europeni, față de 21 de milioane de americani și, respectiv 20 de milioane de japonezi, în cursul întregului an 2003. În anul 2004, circa 16.000 de instituții financiare din întreaga lume ofereau servicii de e-banking.

Serviciile e-banking utilizează computerul și tehnologiile electronice ca suport pentru efectuarea de plăți și alte transferuri de documente.

Și în România, serviciile bancare electronice s-au dezvoltat rapid în ultimii ani și sunt în continuare în curs de dezvoltare și extindere. Conform Ordinului ministrului Comunicațiilor și Tehnologiei Informației nr. 16/ februarie 2003 și nr. 218/2004 privind avizarea instrumentelor de plată cu acces la distanță, în anul 2004, Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației a eliberat avize pentru diverse servicii bancare electronice către 21

de bănci din România.

Serviciile bancare electronice reprezintă serviciile bancare care pot fi puse la dispoziția persoanelor fizice și a companiilor de către o bancă prin mijloace electronice sau parțial electronice, în general, prin intermediul unui telefon fix sau mobil, dar și prin Internet.

Aceste servicii permit administrarea totală sau parțială a unui cont bancar, realizată de titularul contului (curent, la termen sau de card), fără a mai fi necesară deplasarea la ghișeul băncii. Serviciile bancare electronice oferă acces la diverse informații de cont și financiar-bancare, în general, și pot permite efectuarea de transferuri de fonduri și plăți din cont. Deținătorii de conturi pot avea acces la aceste servicii dacă se înregistrează la bancă în acest scop și primesc, după acceptarea înregistrării, o modalitate de identificare unică (nume, parolă, PIN – Personal Identification Number, expresii de control, dispozitive special etc.), care să le permită o utilizare sigură a serviciilor.

2. Definire concepte

a) În general, electronic banking reprezintă, practic, un fel de “umbrelă” care acoperă întregul proces prin care un client poate să realizeze tranzacții bancare pe cale electronică, fără a fi nevoie să-și viziteze banca. Următorii termeni se referă la o formă sau alta de e-banking: computerul personal (PC banking), utilizarea Internetului (Internet banking), banca virtuală (virtual banking), servicii bancare on-line, servicii bancare la domiciliu (home banking), servicii bancare la distanță (remote electronic banking) și telefonul. Cele mai utilizate servicii bancare electronice sunt: computerul personal (*PC banking*), *Internet banking* sau *serviciile bancare on-line*. Este necesar să menționăm, totuși, că termenii utilizați pentru a descrie diferitele tipuri de servicii bancare electronice sunt, adesea, utilizați concomitent.

PC banking reprezintă o formă de servicii bancare online care le dă clienților posibilitatea de a executa tranzacții bancare de pe un computer via un modem. În acest caz, banca oferă clientului în proprietate un *software financiar* care permite clientului să realizeze tranzacții financiare prin propriul său computer de acasă. În mod curent, multe bănci oferă sisteme de PC banking care permit clienților să obțină extrase de cont cu soldurile conturilor, note de plată și transferuri de fonduri între conturi.

Internet banking, uneori este denumit serviciu bancar online și este o formă mai avansată de PC banking. Internet banking utilizează Internet-ul drept canal de distribuție prin care se dirijează activitatea bancară, de exemplu: transferul fondurilor, plata facturilor, vizualizarea

soldurilor conturilor de economii, plata ipotecilor și cumpărarea instrumentelor financiare și a certificatelor de depozit. Serviciile bancare de Internet sunt cunoscute ca fiind servicii virtuale (cyber, net) interactive sau web-banks (web-site-urile băncilor).

În prezent, multe bănci și-au realizat reclamă publicitară - la început sub forma unor web-site-uri cu informații, apoi, și-au creat web-site-uri interactive și, ulterior, și-au creat web-site-uri tranzacționale. Totuși, există un număr de bănci care nu și-au oferit încă serviciile bancare de tranzacționare prin Internet, acestea și-au anunțat clienții, însă, pe web-sit-uri că și ele vor oferi în viitor astfel de activități bancare.

Serviciile bancare prin Internet au, în general, costuri operaționale și tranzacționale mai scăzute decât serviciile bancare obișnuite. Aceste servicii bancare nu sunt limitate numai la o locație fizică (physical site); uneori, există bănci Internet fără ca aceste bănci să aibă în mod fizic sucursale, cum ar fi, de exemplu, **Telebank** (Arlington, Virginia) și **Banknet** (UK). Mai mult, în anumite cazuri, web-sit-urile băncilor nu sunt restricționate să-și realizeze tranzacțiile în cadrul frontierelor naționale și au capacitatea de a efectua tranzacții care implică sume mari de bani.

În comparație cu canalele tradiționale prin care se oferă servicii bancare prin intermediul sucursalelor, **e-banking-ul** utilizează Internetul pentru a distribui clienților lor servicii bancare tradiționale, cum ar fi: deschiderea de conturi, transferul de fonduri și plățile electronice de facturi.

E-banking-ul poate fi oferit, în principal, prin două căi. Prima, o bancă existentă care are, în mod fizic, birouri, poate să înființeze un *site online* și să ofere servicii bancare electronice clienților săi. De exemplu, Citibank este leader în e-banking, oferind servicii bancare tradiționale prin sucursalele sale sau servicii e-banking prin Internet. Clienții Citibank își pot accesa conturile bancare prin Internet și, în plus, pot beneficia de servicii ca: interogarea contului, transfer de fonduri și plata electronică a facturilor.

E-banking-ul este distribuit clienților prin Internet și prin paginile web utilizând **Hypertext Markup Language (HTML)**. În vederea utilizării serviciilor e-banking, clienții au nevoie de acces la Internet și de un program care să permită navigarea pe Internet (web browser software).

Contul clientului băncii și informația cu privire la tranzacție sunt depozitate într-o bază de date.

Una dintre principalele probleme cu care se confruntă e-banking-ul o reprezintă securitatea. Băncile care utilizează e-banking-ul oferă mai multe metode pentru a asigura un nivel ridicat

de securitate: (1) identificare și autentificare: utilizarea numelui de utilizator și a unei parole pentru a putea accesa conturile, (2) criptare: chiar dacă informația este interceptată, hacker-ul să nu o poată vizualiza și (3) **firewall**: bariere pentru protejarea servere-lor și a bazelor de date ale băncilor. Atât bancherii, cât și utilizatorii serviciilor bancare electronice cred că paleta acestor servicii va crește în viitor.

b) **E-banking**-ul este definit de Comitetul de Supraveghere Bancară cu sediul la Basel ca fiind activitatea de distribuire a serviciilor și produselor bancare detaliate de valori diferite, prin intermediul canalelor electronice.

Aceste produse și servicii bancare pot include: atragerea de depozite, acordarea de împrumuturi, managementul contabil, acordarea de consultanță financiară, precum și furnizarea altor servicii și produse de plată electronică, cum ar fi moneda electronică.

Conceptul **de bancă virtuală** a fost definit în literatura de specialitate ca fiind “banca în care contactul poate fi făcut printr-o varietate de canale, dar menținând aceeași interfață și accesând aceleași servicii”.

În mod obișnuit, cele mai la îndemână **procedee prin care se distribuie consumatorilor produse și servicii bancare electronice** sunt: terminalul POS (point of sale terminals), ATM-uri (Automated Teller Machine), telefoane mobile, calculatoare personale, Video Kiosk, Internet și altele

Serviciile bancare prin Internet pot fi accesate și prin dispozitivele de telefonie mobilă și cu ajutorul WAP (Wireless Application Protocol). Astfel, datorită extinderii sale rapide, Internet-ul aduce noi oportunități pentru industria bancară.

Din punctul de vedere al băncilor, segmentele de clienți cărora li se adresează aceste servicii sunt:

piața clienților individuali;

piața clienților instituționali (clienții corporaționali).

Utilizarea Internet-ului pentru furnizarea produselor și serviciilor bancare are avantaje pentru bănci și pentru clienți, așa cum reiese din tabelul de mai jos:

Bancă	image bună pe piață; costuri reduse ale tranzacțiilor; răspuns rapid la cerințele pieței; creșterea veniturilor; creșterea numărului de clienți.
--------------	---

Client individual	costuri reduse pentru accesul și folosirea diferitelor produse; comoditate; viteză; administrarea fondurilor;
Client instituțional	costuri reduse pentru accesarea și utilizarea produselor; administrarea lichidităților.

3. Impactul e-banking asupra serviciilor bancare tradiționale

Înainte de a aprofunda serviciile e-banking, trebuie să ne gândim la revoluționarele care ar putea să o realizeze e-banking-ul în viitor. De fapt, când se folosește "e", ne gândim la tot ceea ce este electronic, indiferent dacă este Internet, televiziune, telefon sau toate trei la un loc.

- Una din problemele curente ale e-banking-ului o reprezintă impactul acestui serviciu asupra jucătorilor tradiționali bancari.

Serviciile e-banking cele mai avansate din lume se găsesc în zona Peninsulei Scandinaviei. În această zonă, clienții doresc realizarea tuturor serviciilor bancare prin intermediul unui număr de canale de distribuție. De aceea, viitorul îl reprezintă ‘Martini Banking’ (oricând, în orice loc, oriunde, oricum).

Demararea activității de e-banking presupune costuri foarte ridicate. Obținerea unei mărci (brand) de încredere este foarte costisitoare și presupune costuri pentru reclama comercială și, în plus, costuri ridicate pentru cumpărarea tehnologiei.

În prezent, supraveghetorii pieței financiar-bancare trebuie să-și concentreze atenția asupra impactului pe care activitatea de e-banking o are asupra băncilor tradiționale, prin supravegherea, de exemplu a următoarelor:

- nivelul clientului
- veniturile și cheltuielile
- cheltuielile efectuate cu reclama comercială
- marje/limite de profit.

În Anglia, de exemplu, această piață este supravegheată de Autoritatea de Supraveghere

Financiară (Financial Supervisory Authority - FSA). În vederea efectuării supravegherii bancare, a fost adoptată o lege bancară (Banking Act and the Building Societies Act) și, ulterior, o nouă legislație (Financial Services and Markets Bill) Services and Markets Bill oferă, în plus, cadrul legislativ prin care se promovează sistemul financiar pentru o mai bună înțelegere. În același timp, legea promovează necesitatea protejării clientului; aceasta oferă, de asemenea, baza pentru realizarea educației financiar-bancare a clientului, ceea ce reprezintă un instrument cheie în lupta împotriva riscurilor clientului.

Astfel, în Anglia, nu există un regim special pentru activitatea de e-banking, iar supraveghetorii consideră că pot să autorizeze orice activitate e-banking nouă care îndeplinește standardele minime de prudență bancară.

Comitetul de supraveghere bancară de la Basel (Basel Committee E-Banking Group) consideră că "trebuie să realizeze supravegherea internațională a întregii comunități prin distribuirea unui set de linii directoare cu privire la electronic banking". Este necesară, de asemenea, furnizarea unui pachet de reglementări interne pentru sprijinirea educației clientului și a băncii. În mod global, un astfel de ghid ar contribui la realizarea cooperării internaționale și ar constitui un fundament pentru realizarea unei abordări coerente a supravegherii activității e-banking. Astfel, s-ar facilita realizarea activității internaționale de e-banking prin creșterea încrederii clientului în bănci sanatoase, care au la bază regimuri diferite de supraveghere și reglementare. Grupul a identificat următoarele probleme asupra cărora să-și concentreze activitatea în viitor: autorizarea, standarde prudențiale, transparență, secret profesional, spălarea banilor, supravegherea operațiunilor transfrontaliere

4. Serviciile bancare electronice

În general, serviciile bancare electronice, se pot clasifica în două categorii: (1) furnizarea de informații și (2) efectuarea de transferuri de fonduri și de plăți.

a) Informațiile bancare furnizate electronic de bancă sunt informații cu privire la contul bancar și informații financiar-bancare generale, cum ar fi cele referitoare la cursul de schimb valutar, dobânzile sau comisioanele curente, rețeaua de ATM-uri, cele de utilitate generală.

Informațiile cu privire la cont se referă la: valoarea soldului contului curent, istoricul tranzacțiilor efectuate în și din cont, situația extraselor de cont. Tot în categoria informațiilor bancare furnizate electronic se pot încadra și mesajele SMS trimise de bancă deținătorului de cont de card, la momentul efectuării unei tranzacții cu cardul.

b) Transferurile de fonduri din cont pot fi transferuri intrabancare (contul receptor e în aceeași bancă cu contul emițător) sau interbancare.

Plățile ordonate se pot efectua către un cont intrabancar (între clienții băncii), către o altă bancă sau către trezorerii, în moneda țării sau în altă monedă. Se poate ordona vânzarea sau cumpărarea de valută. O companie poate ordona plata salariilor către angajații săi, pornind de la un cont de salarii al companiei, către o listă prestabilită de conturi de salariați (care pot fi și conturi de card). Se pot face plăți de facturi și de reîncărcare a cartelelor telefonice.

Pentru a avea acces la toate aceste servicii, un deținător de cont, persoană fizică sau companie, trebuie să se înregistreze la banca la care deține contul. Ca urmare a aprobării înregistrării, sistemul bancar informatizat al băncii (SBI) îl înregistrează în lista celor care au drept de acces și îi furnizează o metoda de identificare, care va fi folosită de solicitant în momentul apelării serviciului.

În general, identificarea se face prin nume și parolă, dar pot fi și alte metode, cum ar fi alocarea unui PNB (Personal Banking Number; util atunci când accesul la servicii se face prin mai multe canale de acces, la alegere), împreună cu un PIN, cuplarea la calculatorul de acces la Internet a unui cititor de carduri cu cip de identificare sau furnizarea unui mic dispozitiv de securitate (*token*), care generează un cod recunoscut de server-ul băncii, cod care e citit din dispozitiv și introdus de solicitant. Solicitantul va plăti aceste servicii printr-un abonament lunar, în care intră diverse servicii de furnizare de informații la care se pot adăuga comisioane pentru unele servicii, cum ar fi plățile.

Serviciile bancare electronice sunt implementate de e-bancă prin aplicații speciale aflate în SBI-ul propriu (programe, proceduri) sau, în cazul conturilor de card, în SMC-ul (Sistem de Management de Carduri) băncii. Aceste aplicații primesc solicitarea de serviciu, identifică solicitantul, efectuează serviciul cerut, trimite un mesaj de răspuns către solicitant și păstrează o înregistrare a tranzacției. Aplicațiile de e-banking pot fi dezvoltate chiar de bancă sau pot fi achiziționate de la furnizorii specializați. În cazul unui acces prin Internet, legăturile de telecomunicații sunt sigure (SSL- Secure Socket Layer), iar în cazul unei legături prin telefonul mobil mesajele pot fi criptate.

Termenii generali cei mai frecvenți pentru desemnarea Internet Banking, Home Banking și Mobile Banking sunt preluați din limba engleză, aceștia nu desemnează același lucru în cazul fiecărei bănci și se suprapun frecvent cu alți termeni cum ar fi Remote Banking, Online Banking, PC Banking, Electronic Banking, Telephone Banking, Web Banking (site-ul băncii).

5. Canalele de acces utilizate de e-banking

Accesul de la distanță la serviciile de e-banking se poate face prin mai multe canale de acces, acestea fiind bazate, în principal, pe telefonul fix, telefonul mobil și pe calculatorul personal. Prin aceste canale, se transmit mesajele și datele de solicitare a serviciului, se desfășoară dialogul între solicitant și serviciu și se primesc mesajele și datele furnizate de serviciu.

Cel mai simplu și, în același timp, cel mai general canal de acces la serviciile bancare electronice este prin telefonul fix sau mobil, prin care solicitantul apelează un număr de telefon special al băncii, la care răspunde un operator uman din Centrul de Asistență Telefonica (Call Center) al băncii. Acesta este un canal de acces prin voce.

Solicitantul se identifică, operatorul cercetează baza de date și verifică identitatea, după care solicitantul cere serviciul dorit: informații sau transferuri de fonduri și plăți, pe care operatorul le execută imediat (sau amânat), prin accesul pe care îl are la baza de date centrală a SBI-ului băncii.

Obținerea serviciilor de e-banking printr-un calculator personal, PC, se face prin două metode: prin cuplarea PC-ului la Internet, folosind un navigator și accesarea unei pagini specializate de pe site-ul băncii, precum și prin cuplarea PC-ului, dotat cu un modem și o aplicație furnizată de bancă, direct (prin dial-up) la serverul băncii (PC Banking). Aceasta ultimă metodă este mai puțin folosită în prezent, dar este mai sigură și se adresează în special companiilor.

Serviciile bancare electronice se pot obține și prin intermediul unui telefon mobil (Mobile Banking), în două modalități: prin utilizare de mesaje SMS și prin acces la Internet prin protocolul WAP. Se pot folosi celulare speciale, cu cipul SIM (Subscriber Identity Module) extins ca funcțiuni, rezultat în urma colaborării dintre bancă și operatorul de telefonie mobilă care furnizează și aparatul (cu SIM-ul extins), sau celularele obișnuite, care nu necesită nici o modificare. Pentru utilizarea mesajelor SMS, se formează un număr special de telefon mobil al băncii, iar pentru acces la WAP se formează o adresa de Internet a site-ului de bancă sau a unui server al operatorului mobil, care e legat și cu banca.

De regulă, prin mesaj SMS se primesc diverse informații referitoare la soldul contului și la istoricul ultimelor tranzacții, iar prin acces WAP se primesc pagini cu aceleași informații, la care se pot adăuga informații generale bancare, privind comisioanele, dobânzile, cursul valutar curent, rețeaua de ATM-uri a băncii și altele.

6. Riscurile întâlnite în activitatea e-banking

Identificarea și analizarea riscurilor

Datorită schimbărilor rapide intervenite în tehnologia informatică, băncile se confruntă cu riscuri specifice activităților de bancă electronică și monedă electronică. La acest nivel, ***se pare că riscul operațional, riscul reputațional și riscul juridic reprezintă cele mai importante categorii de riscuri, în special pentru băncile internaționale.***

Riscul operațional apare dintr-o potențială pierdere datorată unor deficiențe semnificative în integritatea și viabilitatea sistemului. Considerentele de securitate sunt supreme, dacă băncile sunt subiecte de atac extern sau intern asupra produselor și sistemelor lor. Riscul operațional poate apărea din neutilizarea corectă a sistemelor de bani electronici sau bancă electronică, precum și din realizarea sau implementarea neadecvată a acestor sisteme. În această categorie se încadrează următoarele riscuri:

Riscul de securitate. Controlarea accesului la sistemele băncii a devenit din ce în ce mai complexă datorită capacităților dezvoltate ale calculatorului, dispersării geografice a punctelor de acces și utilizării variatelor căi de comunicații incluzând rețelele publice cum ar fi Internet-ul. Accesul neautorizat la rețea ar putea conduce la pierderi directe, adăugarea unor datorii clienților etc. Ar putea, de asemenea, avea loc o varietate a problemelor de autentificare și acces specific. De exemplu, controalele neadecvate ar putea conduce la atacuri reușite ale hacker-ilor care operează prin Internet, care ar putea accesa, salva și utiliza informații confidențiale despre clienți. În lipsa unor controale adecvate, o terță persoană ar putea avea acces la sistemul computerizat al băncii și ar putea să-l viruseze. Pe lângă atacurile externe asupra sistemelor băncii electronice și banilor electronici, băncile sunt expuse riscului operațional în ceea ce privește fraudă angajaților. Angajații ar putea achiziționa clandestin date legate de autentificare în vederea accesării conturilor clienților sau pentru furarea cardurilor cu valoare înmagazinată. Erorile datorate angajaților ar putea, de asemenea, compromite sistemele băncii. O importanță deosebită pentru autoritățile de supraveghere o prezintă riscul contrafacerii banilor electronici, faptă care potrivit codului penal reprezintă infracțiuni. Acest risc poate fi mărit dacă băncile eșuează în incorporarea măsurilor adecvate pentru descoperirea și împiedicarea contrafacerilor. O bancă se confruntă cu riscul operațional din falsificări și devine datoare cu suma soldului banilor electronici falsificați. Mai pot apărea, de asemenea, și costuri datorate reparațiilor unui sistem compromis.

Riscuri legate de proiectarea, implementarea și întreținerea sistemelor. Astfel, o bancă este expusă riscului unei întreruperi sau încetiniri a sistemelor sale, dacă banca electronică sau banii electronici aleși de bancă nu sunt compatibile cu cerințele utilizatorului.

Riscuri care apar datorită folosirii necorespunzătoare de către clienți a produselor și serviciilor bancare. Riscul este mărit atunci când o bancă nu își educă corespunzător clienții cu privire la precauțiile de securitate. În plus, în lipsa existenței unor măsuri adecvate de verificare a tranzacțiilor, clienții ar putea să respingă tranzacțiile pe care le-au autorizat în trecut, creându-i astfel băncii numeroase pierderi financiare. Clienții care folosesc informații personale (informații de autentificare, numere de cărți de credit etc.) într-o transmitere electronică neasigurată poate permite persoanelor rău intenționate să obțină accesul la conturile clienților. Ca urmare, banca poate suferi pierderi financiare din cauza tranzacțiilor neautorizate. Spălarea banilor poate fi o altă sursă de îngrijorare.

Riscul reputațional este riscul datorat unei opinii publice negative semnificative care constă într-o pierdere critică a fondurilor sau clienților băncii. Riscul reputațional poate apărea atunci când acțiunile băncii produc o pierdere majoră a încrederii publicului în abilitatea băncii de a îndeplini funcții critice pentru a-și continua activitatea. Riscul reputațional este important nu numai pentru o singură bancă, ci acesta este important pentru întreg sistemul bancar.

Riscul juridic apare prin violarea sau neconformarea cu legile, regulile, reglementările sau practicile prescrise, sau atunci când drepturile și obligațiile legale ale părților participante la o tranzacție nu sunt stabilite corect. Băncile angajate în activitățile de “e-banking” sau “e-money” se pot confrunta cu riscuri juridice referitoare la dezvăluirea unor informații privind clienții și la protecția secretului bancar.

Alte riscuri Riscurile bancare tradiționale cum sunt riscul de credit, riscul de lichiditate, riscul ratei dobânzii și riscul de piață sunt riscuri care pot apărea și în activitatea băncii electronice.

Riscul de management Un proces de administrare al riscurilor care include cele trei elemente de bază evaluarea riscului, controlul expunerii la risc și monitorizarea riscurilor va ajuta băncile și supraveghetorii să atingă aceste obiective. Este esențial ca băncile să aibă o gestionare transparentă a riscurilor. Iar

atunci când sunt identificate noi riscuri în aceste activități, consiliul de administrație și conducerea executivă trebuie informate.

În plus, au mai apărut în ultimul timp și riscuri noi cum ar fi **riscul de strategie**, care apare ca rezultat al lipsei de înțelegere dintre conducătorii activității cu privire la potențialul și

implicațiile acestora în conducerea băncii.

Băncile trebuie să răspundă de aceste riscuri prin elaborarea unei strategii clare, care să pornescă de sus și să ia în calcul toate efectele relevante ale activității de e-banking. O astfel de strategie trebuie distribuită eficient de-a lungul tranzacției și trebuie să se bazeze pe un plan de afaceri adecvat, cu scopul efectiv de a monitoriza performanța activității de e-banking.

Identificarea riscurilor

Identificarea riscurilor este un proces continuu, care presupune realizarea următoarelor trei etape:

- ***Banca se angajează într-un proces analitic de identificare*** a riscurilor și acolo unde este posibil, de comensurare a acestora. În cazul în care riscurile nu pot fi comensurate, conducerea băncii stabilește riscurile potențiale care pot apărea, pașii de urmat și stabilește impactul pe care îl poate avea asupra băncii.
- Identificarea riscului înseamnă pentru bancă determinarea toleranței de risc a băncii, lucru care înseamnă stabilirea pierderilor pe care și le permite banca în cazul apariției unor evenimente neprevăzute.
- Conducerea băncii poate compara toleranța riscului cu magnitudinea stabilită pentru un anumit risc, pentru a se stabili dacă riscul respectiv se înscrie în limitele toleranței.

Gestionarea și controlul riscurilor

După stabilirea riscurilor și a toleranțelor acestora, conducerea băncii trebuie să le gestioneze și să le controleze. Această etapă a gestionării riscului include activități ca:

- coordonarea comunicării interne,
- implementarea măsurilor de protecție împotriva riscurilor din exterior, controlul și gestionarea lor,
- instruirea clienților în utilizarea serviciilor etc.

Băncile își măresc abilitatea în controlul și gestionarea riscurilor inerente în orice activitate atunci când toate acestea sunt stabilite prin proceduri și sunt la îndemâna întregului personal.

Procesul de gestionare și control al riscurilor include:

- ***Politici și măsuri de securitate***. Securitatea reprezintă o combinație de sisteme, aplicații practice și control intern utilizate pentru a pune la adăpost integritatea,

autenticitatea și confidențialitatea datelor și procedeele de operare. Politica de securitate enunță intențiile managementului firmei de a susține securitatea informațiilor, dă o explicație cu privire la organizarea securității unei bănci, precizează direcțiile principale care definesc toleranța riscului de securitate al unei bănci. Politica conturează responsabilitățile pentru modelarea, implementarea și întărirea măsurilor de securitate a informației, ea mai poate stabili procedurile pentru evaluarea rezultatelor politicii, pentru întărirea măsurilor disciplinare și pentru raportarea violării securității. Măsurile de securitate includ: criptarea, parolarea, depistarea virusilor etc.

- **Comunicarea internă.** Conducerea trebuie să comunice personalului cu atribuțiuni cheie cum prevederile sistemelor de bancă electronică și bani electronici intenționează să susțină scopurile generale ale băncii. În același timp, personalul tehnic trebuie să comunice clar conducerii cum sunt proiectate sistemele să funcționeze, care sunt punctele tari și slabe ale sistemului. Pentru asigurarea unei comunicări interne adecvate, toate procedurile trebuie prevăzute în scris. În scopul limitării riscului operațional, conducerea trebuie să adopte o politică comună de educare continuă a cunoștințelor personalului cu noutățile tehnologice.
- **Evaluarea produselor și serviciilor înainte ca ele să fie introduse pe o scară largă** poate limita riscurile operaționale și de reputație. Testarea validează faptul că echipamentul și sistemele funcționează și produc rezultatele dorite. Programele pilot sau prototipurile pot fi, de asemenea, de ajutor în dezvoltarea unor aplicații informatice noi.

În vederea reducerii riscurilor enumerate este necesară reglementarea tuturor activităților “e”, stabilirea unei infrastructuri adecvate, precum și precizarea celor care trebuie să autorizeze și supravegheze aceste activități.

Ca orice operațiune comercială, comerțul electronic are nevoie de o infrastructură specifică. În acest caz, aceasta se compune din trei elemente: infrastructura tehnică, interfața cu componentele comerciale clasice și sistemul juridic specific.

Infrastructura tehnică este constituită din sistemele hardware, software-ul aferent și rețeaua de comunicații. Aceasta constituie de fapt și componenta care a determinat apariția și dezvoltarea comerțului electronic.

Este de asemenea, necesară o interfață majoră cu sistemele clasice de comerț. Elementul cheie îl reprezintă banca, întrucât orice operațiune comercială este mijlocită de bani. Inserarea

unei bănci în sistemul de comerț electronic presupune o conexiune securizată între bancă și utilizator, prin intermediul căreia să se poată efectua operațiunile în timp real.

În vederea *creării cadrului legal pentru* țările membre ale Comunității Europene, Parlamentul European a adoptat directive specifice care reglementează acest domeniu (detaliat la pct. 9.1).

7. Servicii bancare electronice în România

Din anul 2004, majoritatea băncilor din România (21 din 39 autorizate) ofereau celor circa 28.000 de utilizatori, un număr total de 28 de servicii bancare electronice avizate, incluzând practic toate tipurile de servicii, respectiv: informații despre cont, informații asupra tranzacțiilor, precum și transferuri și plăți intra-și interbancare. Toate aceste bănci pun la dispoziție un canal de acces prin voce, adică o conectare prin telefon la propriul Centru de Asistență Telefonica (ceea ce este obligatoriu pentru toate băncile care sunt emitente de carduri).

Majoritatea acestor bănci oferă diverse variante de acces la informații prin Internet și prin telefonul mobil, iar trei dintre ele oferă și posibilitatea de a face transferuri de fonduri și plăți. Serviciile bancare electronice avizate în mod curent pot fi vizionate pe site-ul MCTI, iar descrierea lor amănunțită se află pe site-urile băncilor.

Nr.	Banca	Internet Banking	Home Banking	Mobile Banking
1	ABN AMRO Bank România		Office-Net România	
2	Alpha Bank România	Alpha Web Banking	AlphaLine	
3	Banca Comercială "Ion Țiriac"		Office2Office	
4	Banca Comercială RoBank		HBS	
5	Banca Comercială Română	MultiCash BCR	MultiCash BCR	
6	Banque Franco-Roumaine Paris	i-BFR		
7	Banca Italo-Romena SpA Italia	Bank@You- Internet		

	Treviso	Banking		
8	Banc Post	Internet eBank	Internet eBank	
9	Banca Română pentru Dezvoltare	BRD-NET	SOGE CASH, MultiX	Mobilis
10	Libra Bank S.A.	LIBRA WEB BANKING		
11	EMPORIKI BANK (România) S.A.	UBISQL Internet Banking		
12	Egnatia Bank România		MultiCash	
13	EUROM BANK S.A.	Eurom Online		
14	EXIMBANK S.A.	Internet eBank	Internet eBank	
15	HVB Bank România	OnLine Banking	Multicash	
16	ING Bank N.V. Amsterdam	ING Online	Multicash	
17	NOVA BANK S.A	Internet eBank	Internet eBank	
18	Raiffeisen Bank		MultiCash	myBanking
19	Volksbank România	MultiCash@Office	MultiCash Clasic	
20	UniCredit România	UniCredit Internet Banking		
21	S.C. SANPAOLO IMI BANK ROMANIA S.A.	SANPAOLO B@NK		
22	PORSCHE BANK ROMANIA S.A.	Bank @ You		
23	ROMEXTERRA BANK S.A.	TerraBanking		Terra M- mobile banking

24	Banca Transilvania S.A	BT24	BT-Ultra	
25	FINANSBANK(Romania)	FINANSnet		
26	Anglo-Romanian Bank Limited	i-ARBL		

Sursa: web-site MCTI și băncile din România

Din analiza tabelului, se observă ca cele mai răspândite sisteme de e-banking sunt cele de Internet banking (21 bănci), urmate de home banking (15 bănci) și mobile banking (3 bănci). Chiar dacă băncile au adoptat o atitudine rezervată față de piața de e-Banking, susținând ca aceasta este încă în formare, potrivit datelor furnizate de MCTI, anul trecut tranzacțiile prin instrumentele de plăți electronice au depășit 35 de miliarde EUR.

În cele ce urmează, vom încerca să descriem câteva sisteme de e-banking dezvoltate de băncile noastre.

Alpha Bank România SA oferă serviciul e-banking numit “**Alpha Click**”, care este o aplicație de Internet Banking care oferă clientului acces în timp real la serviciile ALPHA BANK ROMANIA.

Principalele avantaje pe care le oferă **Alpha Click** sunt:

- Reducerea comisioanelor la operațiunile făcute prin Alpha Click
- Conectarea gratuită
- Administrarea gratuită
- Efectuarea unei cereri de credit
- Rambursarea ratei lunare la oricare din creditele pe care clientul le are la Alpha Bank
- Gestionarea unui grup de companii (holding) printr-un singur user Planificarea plăților
- Importarea ordinelor de plată din programul folosit de client
- Exportarea extraselor de cont către aplicația utilizată de client
- Gestionarea mai ușoară a conturilor; Alpha Click dă posibilitatea redenumirii acestor conturi și, de asemenea, gruparea lor
- Reducerea costurilor, în sensul că comisioanele pentru operațiunile efectuate vor costa cu 35% mai puțin decât la ghișeele băncii

Operațiunile bancare curente prin Alpha Click se pot efectua de la orice computer conectat la

Internet, indiferent de locul în care se găsește clientul: acasă, la birou sau oriunde în lume. Nedepinzând de un software special instalat la sediul clientului, Alpha Click oferă o mobilitate deplină. Este vorba doar de un certificat Alpha Click care se instalează automat pe orice calculator se dorește, conectat la Internet.

Abonamentul și accesul la serviciul **Alpha Click** sunt gratuite.

Pentru ca tranzacțiile bancare să fie foarte sigure, **Alpha Click** a fost proiectat să răspundă cerințelor de securitate, implementând o combinație de tehnologii avansate pentru protejarea conturilor clienților de accesul neautorizat, printre care:

- două niveluri de certificate digitale prin care se generează: PIN-ul și elementele de identificare securizate individual și Numele utilizatorului și parola.
- sistem de protecție a rețelei împotriva accesului extern neautorizat (firewall)
- comunicarea clientului cu banca este protejată printr-o tehnologie de criptare de tip SSL
- numele utilizatorului și parola sunt confidențiale având rolul de verificare a identității clientului, dacă o altă persoană neautorizată încearcă să acceseze contul clientului utilizând nume de utilizator și o parolă incorecte, după 3 încercări nereușite accesul se blochează.
- după o perioadă de inactivitate, sesiunea **Alpha Click** se închide automat, această măsură protejează clientul împotriva accesului unei persoane neautorizate în cazul în care, după ce clientul a lucrat, a uitat să închidă sesiunea.

Prin utilizarea **Alpha Click**, clienții băncii efectuează următoarele operațiuni de plăți:

ordine de plată în lei, viramente, ordine de plată către buget, ordine de plată în valută la intern, dispoziții de plată valutară externă, constituirea depozitelor la termen, lichidarea depozitelor la termen, ordin de vânzare/cumpărare valută, schimb valută-valută, utilizare credit, rambursare credit, import ordine de plată, export ordine de plată

Banca Comercială Română SA utilizează un tip de e-banking numit “**Multicash BCR**”.

Acest serviciu permite clienților *corporate și întreprinderilor mici și mijlocii*, efectuarea de operațiuni bancare, de la sediul acestora, pe cale electronică, prin modem.

- instalarea programului, instruirea clientului și asistența tehnică sunt gratuite;
- legătura electronică permanentă cu banca în scopul obținerii informațiilor financiar – bancare on–line;
- transfer rapid al sumelor în valută spre și dinspre România;
- beneficiarii sumelor primite nu plătesc comision;

- siguranța și confidențialitatea tranzacțiilor efectuate.

Operațiunile care se pot realiza prin intermediul acestui serviciu sunt:

- efectuarea plăților în lei, în sistem intra- și interbancar (inclusiv taxele și impozitele locale);
- obținerea extraselor de cont pentru conturile/ subconturile în lei și valută;
- consultarea buletinului informativ al Direcției de Trezorerie care cuprinde informații cu privire la cursurile de schimb valutar, dobânzile depozitelor la termen în lei și valută, cotațiile Bursei de valori, emisiunile de titluri de stat, indicii pieței internaționale de capital;
- constituirea depozitelor la termen în lei și valută;
- participarea la piața valutară interbancară;
- import/export de baze de date din/în alte aplicații de firmă (ex: SAP).

În România, Revista Link a realizat un studiu privind gradul de utilizare al serviciilor de e-banking în rândul companiilor. Cercetarea s-a desfășurat în perioada 14-29 iulie 2005, pe un eșantion de 198 de companii naționale (mai mult de jumătate din acestea fiind corporații cu o cifră de afaceri de peste 2 milioane EUR).

Potrivit studiului, numai 24 din cele 198 de companii care au făcut parte din eșantion folosesc, în mod curent, serviciile de e-banking, ceea ce reprezintă 12,12%.

Dintre acestea, utilizarea instrumentelor de plată cu acces la distanță a crescut, mai ales, în rândul companiilor care își desfășoară activitatea în IT&C.

În același timp, gradul de utilizare al serviciilor de e-banking a crescut în rândul corporațiilor, întreprinderile mici utilizând mai puțin serviciile de plată electronică.

Principalele motive, conform studiului, pentru care se utilizează sau nu e-banking-ul:

- Comoditatea și economia de timp sunt principalele motive pentru care companiile utilizează un serviciu e-banking.;
- Efectuarea tranzacțiilor în timp real
- Siguranța acestora, și
- Evitarea aglomerației pe drumul până la bancă și în incinta acesteia

De remarcat este faptul că, din cele 24 de companii care utilizează e-banking, numai 8,33% motivează alegerea lor din perspectiva comisioanelor reduse la realizarea operațiunilor.

Așadar, nu costurile mai mici atrag companiile în utilizarea instrumentelor de plată cu acces la distanță, factorii prioritari fiind comoditatea și economia de timp.

De cealaltă parte, companiile care nu folosesc e-banking își motivează opțiunea prin lipsa de

informații despre aceste servicii, majoritatea considerând ca e-banking-ul nu este suficient promovat în România. Principalii vinovați, în opinia companiilor, fiind în primul rând băncile, care nu își promovează corespunzător pachetele de servicii și în al doilea rând, presa nu mediatizează suficient subiectul. De aceea informația este precară, iar gradul de utilizare al serviciilor este redus. În același timp, lipsa informației conduce la neîncrederea în siguranța sistemelor informatice și a tranzacțiilor în sine, fapt care dă naștere unui cerc vicios.

Conform studiului, companiile folosesc serviciul e-banking pentru a ordona, în primul rând, plăți și transferuri. De asemenea, o incidență destul de mare o au operațiunile de schimb valutar, consultarea conturilor, viramente între conturi și extrasele de cont.

În ceea ce privește plățile, cele mai frecvente plăți sunt cele efectuate prin ordine de plată către parteneri și plățile pentru utilități (telecom, asigurări), o incidență mai mică având plățile internaționale.

Conform studiului, atât companiile care folosesc acest tip de serviciu, cât și cele care nu îl folosesc consideră că e-banking-ul este un instrument util, notându-l pe o scala de la 1 la 10 cu 8,32 de puncte. Cei care folosesc deja serviciile de plăți electronice sunt, în general, mulțumite de acestea și consideră că activitatea le-a fost mult ușurată în urma alegerii acestui serviciu.

De cealaltă parte, companiile care nu folosesc, încă, e-banking-ul, ar dori și ele să îl utilizeze, cu condiția ca să le fie explicate, pe larg, avantajele acestuia.

8. Avantajele serviciilor bancare on-line

Analiza atuurilor serviciilor bancare on-line trebuie efectuată atât din perspectiva instituției bancare, cât și din punctul de vedere al clientului/utilizator, sub cele două forme în care se prezintă acesta: client individual și client instituțional.

Din punctul de vedere al băncii furnizoare, serviciile de electronic-banking comportă următoarele avantaje:

- creșterea gradului de satisfacere a cerințelor clientului, datorită faptului că acest serviciu este disponibil 24 de ore pe zi și 7 zile pe săptămână, lăsând clientului posibilitatea să aleagă când și unde să își efectueze tranzacțiile
- creșterea ratei de păstrare a clienților prin eliminarea condiționării față de locația fizică a unei bănci sau de numărul de filiale și personalul disponibil, având în vedere că un contact direct cu reprezentanții unei bănci este mult mai rar;
- posibilitatea extinderii regionale cu investiții mult reduse în locațiile fizice ale filialelor sau agențiilor.

- Internet-ul, prin intermediul marketingului bazelor de date, prezintă oportunități unice de oferte personalizate pentru un număr mult mai mare de clienți. Spre exemplu, în momentul în care un client accesează website-ul, cunoscând serviciile pe care clientul respectiv le folosește și interesele pe care le are, prin intermediul unui software personalizat, clientului i se poate oferi noul produs/serviciu, fie al băncii, fie al unui partener.
- identificarea clienților sau segmentelor profitabile de clienți. O bază de date cu informații complexe despre clienți, ce pot fi obținute prin site-ul de internet, poate facilita analiza detaliată a fiecărui client sau a unor grupe de clienți și măsurarea profitabilității acestora. Acestor clienți profitabili li se pot face oferte speciale pentru a-i reține.
- tranzacțiile bancare on-line au costurile cele mai reduse dintre toate tipurile de tranzacții.
- Imagine bună pe piață. Băncile care oferă astfel de servicii sunt percepute ca lideri în implementarea tehnologiei, având o imagine mai bună pe piață.

Pentru utilizatorul-persoană fizică online, banking-ul prezintă următoarele avantaje:

- costuri reduse pentru accesul și folosirea diferitelor produse și servicii bancare;
- comoditate. Toate tranzacțiile bancare pot fi efectuate de acasă sau de la birou, fără a fi necesară deplasarea la sediul băncii.
- viteză. Răspunsul mediului este foarte rapid, astfel încât clientul poate aștepta până în ultimul minut pentru a iniția un transfer de fonduri.
- administrarea fondurilor. Clientul poate avea istoricul diferitelor conturi și poate face analize pe propriul computer înainte de a realiza o tranzacție pe web.

Pentru clienții instituționali, avantajele sunt:

- costuri reduse pentru accesarea și utilizarea diferitelor produse și servicii, solicitarea de credite, deschiderea de acreditive etc.
- acces la informații. Corporațiile pot avea acces la informații, putând vedea situația conturilor printr-un simplu click de mouse.
- managementul lichidităților. Serviciile bancare prin internet permit clientilor instituționali să-și transfere banii dintr-un cont într-altul pentru a face plăți, având și o imagine permanentă asupra lichidităților.

9. Legislația care reglementează plățile electronice

Extinderea plăților electronice prin anii 80-90, apariția banilor electronici, a plăților prin carduri, a comerțului electronic și a transferurilor electronice de fonduri transfrontaliere au

impus o reglementare juridică a emiterii și mișcării banilor pe cale electronică.

Banca Internațională a Reglementelor - BIS (Bank of International Settlement) – a făcut recent o interesantă trecere în revistă a reglementărilor juridice care privesc plățile electronice în toată lumea, inclusiv în România.

Începând cu anul 1987, Parlamentul și Consiliul Europei au emis o serie de Directive și Recomandări în domeniu, iar în anul 2000 au apărut în România primele ordonanțe și legi referitoare, direct și indirect, la plățile electronice.

În cele ce urmează, vom face o scurtă enumerare a principalelor reglementari europene și românești în domeniu.

Legislația europeană

Recomandarea 87/598/EEC se referă la un cod de conduită în plățile electronice, iar Recomandarea din anul 1988 88/590/EEC se referă la sistemele de plată, în general, incluzându-le și pe cele electronice.

În anul 1997, a apărut Recomandarea 489/EC, care se referă la tranzacțiile desfășurate prin instrumente de plată electronice, cu referire specială la carduri și reglementează responsabilitățile dintre emitenții și deținătorii de carduri, precum și pe cele dintre utilizator, comerciant și furnizorul de servicii de plată.

Directiva 1999/93/EC privind semnătura electronică reglementează această semnătură și condițiile în care toți membri Uniunii Europene acceptă validitatea acesteia.

În anul 2003, a fost emisă Directiva 31/EC privind comerțul electronic, care se referă, în general, la serviciile societății informaționale și, în particular, la comerțul electronic, asigurând libera circulație a serviciilor societății informaționale între toate statele membre. Directiva prevede și recunoașterea legală a validității contractelor electronice de către țările membre.

Tot în anul 2000, au fost emise și Directivele 46/EC și 28/EC privind banii electronici, care reglementează funcționarea instituțiilor emitente de banii electronici, introducând un set minim de reguli prudențiale.

Directiva Consiliului Europei 115/EC, apărută în anul 2001, se referă la facturile electronice (care au semnături electronice și un set minim de date obligatorii).

Liniile directoare generale ale sistemului de transfer TARGET sunt prezentate în documentul TARGET Guidelines, ECB/2001/3 al Băncii Centrale Europene. Reglementarea 2560/2001/EC prevede regulile referitoare la comisioanele percepute în transferurile transfrontaliere în euro.

Domeniul instituțiilor de credit este reglementat de Directiva 2000/12/EC, cu modificările și completările ulterioare, care se referă la serviciile oferite de instituțiile financiare în alte state membre și le permite acestora să aibă acces la sistemele de plată străine, amplasate în Uniunea Europeană.

Alte documente comunitare apărute se referă la spălarea de bani (Money Laundering Directives), prevenirea fraudelor (Fraud Prevention Action Plan on non-Cash), finalitatea decontării (Settlement Finality Directives), protecția datelor (Data Protection Directives), vânzarea la distanță (Distance Selling Directive) și altele.

Legislația românească

În România, cadrul legal în domeniu a fost creat prin apariția Ordonanței Guvernului nr. 130/2000 privind regimul contractelor la distanță, cu modificările și completările ulterioare, Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică, Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 193/2002 referitoare la introducerea mijloacelor moderne de plată, cu modificările și completările ulterioare, Legii nr. 677/2001 referitoare la protecția persoanelor în cazul prelucrării datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările și completările ulterioare, Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 4/2002 privind tranzacțiile efectuate prin intermediul instrumentelor de plată electronică și relațiile dintre participanții la aceste tranzacții, Legii Nr. 365/2002 privind comerțului electronic, Ordinului MCTI nr. 16/2003 privind procedura de avizare a instrumentelor de plată cu acces la distanță, de tipul aplicațiilor Internet Banking sau Home Banking, Legii nr. 485/2003 care a modificat Legea nr. 58/1998 – Legea bancară prin care se permite emiterea de bani electronici și unor instituții numite „instituții emitente de monedă electronică” și Ordonanței Guvernului nr. 6/2004 privind transferurile transfrontaliere.

Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 4/2002 a stabilit principii privind emiterea și utilizarea instrumentelor de plată electronică pe teritoriul României, în special, a cardurilor și a condițiilor care trebuie îndeplinite de bănci și de alți participanți la desfășurarea activității de plăți cu instrumente de plată electronică.

Regulamentul definește o serie de termeni și expresii care sunt cele mai des utilizate în practică, și anume:

1. Banca acceptantă este o bancă ce oferă comercianților servicii de acceptare la plată a cardurilor și/sau a instrumentelor de plată de tip monedă electronică (e-money), în baza unui contract încheiat în prealabil între bancă și comerciant, precum și servicii de eliberare de numerar la ghișeele băncii și în rețeaua proprie de automate bancare. În cazul instrumentelor

de plată cu acces la distanță, altele decât cardurile, cum sunt aplicațiile informatice de tip home-banking, Internet-banking și phone-banking, banca acceptantă este întotdeauna și emitentul instrumentului de plată electronică respectiv, aceasta furnizează serviciile specifice acestor instrumente de plată electronică numai deținătorilor.

2. Instrumentul de plată cu acces la distanță este instrumentul care permite deținătorului să aibă acces la fondurile aflate în contul său, prin intermediul căruia poate efectua plăți către un beneficiar sau alt gen de operațiuni de transfer de fonduri și care necesită, de obicei, un nume de utilizator și un cod personal de identificare/parola și/sau orice altă dovadă similară a identității; în categoria instrumentelor de plată cu acces la distanță sunt incluse, în special, cardurile, altele decât cele ce fac parte din categoria instrumentelor de plată de tip monedă electronică (indiferent dacă sunt de debit, de credit etc.), precum și aplicațiile de tip Internet-banking și home-banking. Pe lângă operațiunile de transfer de fonduri, ce conferă deținătorului instrumentului de plată cu acces la distanță posibilitatea transmiterii electronice a instrucțiunilor de debitare a contului curent propriu și a transcrierii mesajului dorit pe ordinul de plată care va fi generat automat de sistem, deținătorul poate efectua și operațiuni de schimb valutar, poate constitui depozite și poate obține informații privind situația conturilor și a operațiunilor efectuate; toate tranzacțiile sunt recepționate de bancă într-un server de comunicație și procesate printr-o tehnologie proprie de verificare a autenticității mesajului de plată, înainte de a fi transmise în sistemul informatic propriu.

Ordinul MCTI nr. 16/2003 privind procedura de avizare a instrumentelor de plată cu acces la distanță, de tipul aplicațiilor Internet Banking sau Home Banking se aplică băncilor, persoane juridice române, precum și sucursalelor din România ale băncilor, persoane juridice străine și are ca obiect stabilirea procedurii privind eliberarea avizului Ministerului Comunicațiilor și Tehnologiei Informației asupra instrumentelor de plată cu acces la distanță tip Internet-banking, home-banking sau mobile-banking. Acest Ordin definește următorii termeni utilizați în domeniul e-banking, după cum urmează:

- instrument de plată cu acces la distanță - soluție informatică ce permite deținătorului să aibă acces la distanță la fondurile aflate în contul său, în scopul obținerii de informații privind situația conturilor și operațiunilor efectuate, efectuării de plăți sau transferuri de fonduri către un beneficiar, prin intermediul unei aplicații informatice, al unei metode de autentificare și al unui mediu de comunicație;
- emitent - banca autorizată de Banca Națională a României, în baza Regulamentului nr. nr. 4/2002, să emită instrumente de plată electronică și care pune la dispoziția

deținătorului un instrument de plată electronică cu acces la distanță, pe baza unui contract încheiat cu acesta;

- deținător - persoana fizică sau juridică care, în baza contractului încheiat cu emitentul, deține un mecanism de autentificare în utilizarea instrumentului de plată cu acces la distanță;
- utilizator - deținătorul instrumentului de plată cu acces la distanță sau o persoană fizică recunoscută și acceptată de către deținător ca având acces la drepturile sale conferite de către emitent;
- instrument de plată la distanță tip Internet-banking - acel instrument de plată cu acces la distanță care se bazează pe tehnologia Internet (world wide web) și pe sistemele informatice ale emitentului;
- instrument de plată la distanță tip home-banking - acel instrument de plată cu acces la distanță care se bazează pe o aplicație software a emitentului instalată la sediul deținătorului, pe o stație de lucru individuală sau în rețea;
- instrument de plată la distanță tip mobile-banking - acel instrument de plată cu acces la distanță care presupune utilizarea unui echipament mobil (telefon, PDA - Personal Digital Assistant etc.) și a unor servicii oferite de către operatorii de telecomunicații;

Scopul avizului îl constituie verificarea îndeplinirii de către sistemul informatic al emitentului și de către soluția software, prin intermediul căroră instrumentul de plată cu acces la distanță este oferit, a unor cerințe minime de securitate, referitoare la:

- confidențialitatea și integritatea comunicațiilor
- confidențialitatea tranzacțiilor;
- confidențialitatea și integritatea datelor;
- autenticitatea părților care participă la tranzacții;
- protecția datelor cu caracter personal;
- păstrarea secretului bancar;
- continuitatea serviciilor oferite clienților;
- împiedicarea, detectarea și monitorizarea accesului neautorizat în sistem
- restaurarea informațiilor gestionate de sistem în cazul unor calamități naturale, evenimente imprevizibile;
- gestionarea și administrarea sistemului informatic;

Concluzia care se poate trage în urma realizării studiului este că, activitatea e-banking crează, încă, probleme atât pentru bănci, cât și pentru cei care reglementează această activitate. De

aceea, este necesară continuarea muncii, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, în vederea identificării și înlăturării barierelor care pot împiedica desfășurarea activității e-banking.

Chiar dacă în activitatea e-banking sunt riscuri, sunt, de asemenea, oportunități și importante beneficii potențiale pentru clienți, bănci și pentru cei care reglementează domeniul.

Din punctul de vedere al băncilor, acestea ar trebui să:

- aibă o strategie clară și bine distribuită care să pornescă de la vârf și să aibă în vedere efectele activității e-banking, împreună cu continuarea procesului efectiv de măsurare a performanței.
- aibă în vedere efectul pe care prevederile legale privind derularea e-banking le pot avea asupra expunerilor de risc, precum și gestionarea corespunzătoare a acestor riscuri.
- aibă în vedere dezvoltarea cercetării de piață, realizarea unor campanii de reclamă publicitară, precum și asigurarea că dețin un personal adecvat și o continuitate a celui mai potrivit plan de afaceri.
- aibă în vedere o abordare strategică activă a securității informaționale, menținerea unui personal adecvat, punerea în practică a unor controale și teste, actualizate în funcție de dezvoltarea pieței
- se asigure că procesele de administrare al stărilor de criză pot face față unor incidente care pot apărea pe Internet.

Studiu de caz - SISTEMUL MULTICASH

Multicash este un serviciu oferit de instituțiile de credit în special clienților corporatiști care fac un număr important de plăți, precum și clienților care au sisteme contabile specializate care generează ordine de plată în format electronic recunoscut de Multicash. Soluția software Multicash permite derularea operațiunilor de transfer de fonduri în deplină siguranță, rapid și simplu. Un pachet standard Multicash cuprinde:

- vizualizarea extrasului de cont
- plăți și încasări în lei și valute
- instalarea pe un singur calculator sau într-o rețea
- serviciu HelpDesk

Conectarea clientului se poate face direct prin modem sau prin rețeaua publică Internet.

Aplicația Multicash dispune de un sistem de parole și drepturi de acces și autoritate care îi conferă siguranță. Transferul datelor între client și bancă se face în siguranță ca urmare a unui sistem de criptare/decriptare.

Siguranța sistemului se bazează pe două niveluri.

Primul nivel se referă la autentificarea clientului și verificarea integrității pachetului transmis. Acestea se realizează prin schimbul unor chei de criptare între bancă și client, atât înainte cât și după transmisie. Dacă pe parcursul transmiterii pachetul de date este alterat, cheia de criptare calculată pe serverul Multicash va fi diferită de cheia recepționată și cererea de plată va fi rejectată.

Al doilea nivel de siguranță se referă la utilizarea semnăturii electronice, caz în care se utilizează metoda de criptare cu cheie publică asimetrică.

Multicash dispune de o bază de date care poate fi accesată de utilizatori și unde sunt înregistrate informațiile care se folosesc în mod repetitiv. Această facilitate permite evitarea introducerii de mai multe ori a acelorași date, reducând durata și micșorând erorile de tastare. De exemplu baza de date conține date privind beneficiarii plăților cu care clientul are relații de afaceri permanente. Ca urmare orice nou ordin de plată pentru respectivul beneficiar va dura mai puțin. În plus se oferă o legătură cu sistemul contabil al utilizatorilor Multicash, astfel încât înregistrările operațiunilor aferente OP emise vor fi realizate automat. Fișierul cu OP poate fi importat în format text sau standard SWIFT în funcție de sistemul contabil existent. De asemenea se poate realiza reconcilierea automată a tranzacțiilor din extrasul de cont cu cele inițiate de sistemul contabil al clientului. Informațiile din extrasul de cont electronic pot fi exportate din aplicația MultiCash în cele două formate mai sus menționate. Facilitatea aceasta permite realizarea de către utilizator a unui *model de export* (șablon) în care se pot selecta câmpurile și ordinea acestora în funcție de anumite necesități practice.

Vizualizarea extrasului de cont permite pe lângă funcția propriu-zisă și generarea de rapoarte pe baza informațiilor din extrasul de cont cum ar fi rulajele dintr-o anumită perioadă de timp sau operațiunile cu un anumit client/furnizor etc. Afișarea soldurilor permite vizualizarea soldurilor curente și a celor anterioare până la 30 de zile.

Ca urmare a implementării SEP (Sistemului Electronic de Plăți) se poate identifica și codul fiscal al plătitorului în cazul operațiunilor de încasare. Prin această funcție se poate realiza reconcilierea automată a încasărilor în funcție de codul fiscal care este un câmp numeric, spre deosebire de numele companiei.

Plățile în lei

MultiCash permite realizarea operațiunilor de plăți (inclusiv către salariați și diferite bugete) prin generarea de ordine de plată, avizarea și aprobarea acestora și apoi transmiterea la bancă. Banca prelucrează ordinele de plată rapid iar exemplarul verde al acestuia poate fi tipărit imediat după aceea.

Avantaje:

- introducerea, aprobarea, transmiterea și procesarea plăților se face rapid, eficient și în siguranță;
- confidențialitatea salariilor – sistemul generează automat OP către conturile curente ale angajaților fără intervenția manuală;
- meniul sistemului de plăți în lei este versatil – o parte importantă din informații este deja stocată în baza de date;
- riscul operațional este redus și prezentarea OP pe suport hârtie la bancă nu mai este necesar; ulterior banca va tipări OP solicitate de client;
- comisioanele percepute sunt avantajoase;

Plățile în valută

Sistemul este similar celui în lei, cu mențiunea obligativității clientului de a pune la dispoziția băncii în termenul prevăzut de reglementările legale a documentelor necesare. Etapele sunt simple și sigure: (1) aprobare plată (pe baza autorizărilor din sistem), (2) creare fișier plăți, (3) transmiterea fișierului pe baza parolei și înlănțuit cu un fișier de securitate.

Verificarea transmiterii plăților către bancă

Se realizează printr-o aplicație simplă (***File Manager***) unde sunt înregistrate rezultatele fiecărei sesiuni de comunicație. Ca urmare se pot verifica transmisiile OP precum și reluarea transferurilor care nu au reușit.

Aplicația MultiCash oferă posibilitatea ***setării profilului de aprobare***, semnătura electronică conform specimenului de semnătură depus de client la bancă. Profilul de aprobare poate fi modificat sau multiplicat (mai multe profile) în funcție de politica de securitate stabilită de compania utilizatoare.

Ca urmare a faptului că în esență sa Multicash reprezintă drepturi de acces la conturile clientului, drepturile de semnătură prin acest canal trebuie să fie identice cu cele utilizate în cazul accesului clasic la conturi (deci cele de pe fișa de semnături). La implementarea

sistemului utilizatorul poate opta pentru autorizarea operațiunilor numai pe baza aprobării, numai pe baza semnăturii electronice sau pentru ambele simultan.

Semnătura electronică și aprobarea

Semnătura electronică reprezintă echivalentul semnăturii olografe de pe OP pe suport hârtie. Așa cum se verifică semnăturile de pe documentele prezentate la ghișeul băncii, la fel serverul Multicash validează semnăturile electronice de pe OP electronice.

În cazul nepotrivirii, clientul va fi notificat printr-un mesaj de eroare iar OP nu vor fi acceptate de bancă. În plus este mai sigură semnătura electronică deoarece aceasta este arhivată împreună cu OP și se pot face verificări ulterioare asupra identității semnatarului. În schimb competențele de aprobare sunt *setate numai la nivelul aplicației* (o bază de date locală a utilizatorului) folosite de client, nu se regăsesc și pe server și ca atare banca nu poate valida utilizatorii care au aprobat OP.

Toate aceste posibilități ale MultiCash sunt stabilite în contractul dintre client și bancă.

Clasele de semnături electronice

Clasele respective se referă la două cazuri și anume la semnarea unui OP și la transmiterea lui la bancă.

În primul caz, semnăturile electronice sunt ierarhizate astfel:

Pentru semnarea OP cu una sau mai multe semnături sunt trei clase noate: E, A și B, având următoarea semnificație:

E – este suficientă o singură semnătură în vederea preprocesării OP;

A – OP nu poate fi transmis cu o singură semnătură de clasă A, fiind necesară cel puțin o a doua semnătură de clasă A, B sau E;

B – OP nu poate fi transmis cu o singură semnătură de clasă B, fiind necesară cel puțin o a doua semnătură de clasă A sau E. Nu există posibilitatea transmiterii cu două semnături B.

Există și utilizatori de clasă N, în care sunt incluși toți utilizatorii.

Combinațiile din sistem sunt:

1 semnătură E, sau

2 semnături A, sau

1 semnătură A + 1 semnătură E, sau

1 semnătură B + 1 semnătură E, sau

1 semnătură B + 1 semnătură A, sau

În al doilea caz (comunicația cu banca) transmisia se poate realiza de toți utilizatorii setați în clasa N, fără ca aceștia să aibă drept de semnătură a OP. De exemplu această categorie de utilizatori poate transmite OP la bancă, dar numai după ce a fost semnat corespunzător de cei cu drept de semnătură. O dată cu transmiterea la bancă se transferă și semnătura electronică. În cazul în care clientul nu optează pentru semnătura electronică, atunci OP poate fi transmis numai după ce a fost aprobat de persoanele în drept, dar aprobarea nu se transmite la bancă și deci nu se poate verifica și nici invalida identitatea utilizatorului care a aprobat OP.

În situația în care se prevede în contract și aprobare și semnătură electronică, atunci un utilizator poate avea:

- numai drept de aprobare – va fi setat în clasa N din aplicația client;
- numai drept de semnătură – va fi setat în clasa de semnătură electronică A, B sau E;
- drept de aprobare și de semnătură – va fi setat în clasa de semnătură electronică A, B sau E iar dreptul de aprobare se va seta în aplicația client;

Semnătura distribuită

Se utilizează în condițiile în care instalarea sistemului se face la două locații fizice diferite (puncte de lucru, sedii localizate la distanță – inclusiv în străinătate, etc.). În acest fel se poate semna OP de către persoanele autorizate aflate în locații diferite față de locul în care a fost generat acesta. Pentru a permite funcționarea acestei facilități, se va instala sistemul în cel puțin două locații diferite. Funcționalitățile celor două instalări sunt:

- locația 1 – generarea OP + prima semnătură + transmiterea fișierului la bancă
- locația 2 – preluarea fișierului de la bancă + a doua semnătură autorizată + transmiterea fișierului semnat la bancă
- locația 1 + locația 2 – preluarea jurnalului

Cel puțin un utilizator din fiecare locație trebuie să aibă semnătură electronică de clasă A, B sau E.

Condițiile sunt:

- utilizatorul care inițiază plata (locația 1) va avea clasa de semnătură A sau B. În cazul setării clasei E pentru acest utilizator, OP este considerat ca fiind complet semnat și nu va fi rutat pentru o a doua semnătură.
- utilizatorul care va semna OP cu a doua semnătură autorizată (locația 2) poate avea clasele de semnături A, B sau E.
- OP intră în procesare numai după semnarea lui de către utilizatorii din ambele locații.

- OP transmis cu prima semnătură este stocat pe server o anumită perioadă de timp (zile) pentru a fi semnat cu a doua semnătură. După trecerea perioadei maxime de stocare, OP devine indisponibil iar utilizatorul din locația 1 trebuie să-l retransmită.

Jurnalele corespunzătoare acestui tip de semnătură se pot prelua numai după semnarea completă a OP.

Limite de sumă

Această caracteristică este setată pentru a restricționa accesul la serverul MultiCash a OP cu sume peste anumite limite stabilite de utilizator. Stabilirea sumelor limită se face:

- pe fiecare OP;
- pe suma totală a plăților dintr-un fișier creat de client la un moment dat;
- pe suma totală a plăților transmise de client într-o zi.

Cele două criterii se aplică pe utilizator, pe cont pe tip de plată (lei, valută).

Desigur toate aceste aspecte se vor regăsi în anexa la contractul de furnizare a serviciului MultiCash, care cuprinde pe lângă aspectele legate de securitate, profilul utilizatori și locații și cele tehnice (hardware, software). O dată cu legiferarea semnăturii electronice se recomandă folosirea acestei variante cu sau fără procedura de aprobare locală.

BIBLIOGRAFIE

Cechin Crista Persida - *Băncile și operațiunile bancare*, Editura Mirton, Timișoara, 2004

Goloșoiu-Georgescu Ligia – *Business of banking*, Editura ASE, București, 2002

Goloșoiu-Georgescu Ligia – *Mijloace, modalități și instrumente de plată*, Editura ASE, București, 2003

Vasilache Dan – *Plăți electronice – o introducere*, Editura Rosetti Educațional, București 2004

Wenninger John - *The emerging role of banks in e-commerce* – Federal Reserves Bank of New York Current Issues 6, nr.3

MCTI - ORDIN nr. 218 din 14 iunie 2004 privind procedura de avizare a instrumentelor de plată cu acces la distanță, de tipul aplicațiilor Internet-banking, home-banking sau mobile-banking

Banca Națională a României – Regulamentul nr. 4/2002 privind tranzacțiile efectuate prin intermediul instrumentelor de plată electronică și relațiile dintre participanții la aceste tranzacții

OUG 99/2006 aprobată, completată și modificată prin Legea 227/2007

www.mcti.ro

www.bnro.ro

www.efinance.ro

www.bis.org

www.europa.eu.int

www.fsa.gov.